

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Söndagsbladet och Folkets Röst – argumentationen i två radikala arbetartidningar i Stockholm kring 1848 års revolutioner

Ernest Mrkalj

2013

Uppsats, Avancerad nivå (magisterexamen), 15 hp
Historia

Handledare: Roger Kvist
Examinator: Bengt Nilsson

Innehållsförteckning:

1. Inledning	1
1.1. Sverige under Karl XIV Johan och Oscar I	2
1.2. Tryckfriheten under Karl XIV Johans och Oscar I:s tid	4
1.3. Arbetarklassen i 1840-talets Sverige	6
2. Teoretisk anknytning	8
2.1. Vänsterradikaler i Frankrike: våld, heder och romantik	8
2.1.1. Massmediernas roll under våldsamheterna	11
2.2. Två olika synsätt på den svenska politiska kulturen	13
3. Tidigare forskning	17
4. Syfte och frågeställning	21
5. Källkritik, metod och disposition	23
5.1. Källkritik	23
5.2. Metod och disposition	26
6. Förhållandet mellan de rika och de fattiga	30
6.1. Förtryck	30
6.2. Respekt	35
6.3. Antisemitism	37
7. Våld	40
7.1. Fysisk konflikt mot den rika motparten	40
7.2. Argumentation i samband med 1848-års revolutioner	45
7.2.1. Februarirevolutionen i Paris	45
7.2.2. Marsrevolten i Stockholm	46
7.2.3. Junirevolten i Paris	48
8. Beteendemönster	51
9. Den romantiska aspekten	57
10. Slutsatser	60
11. Diskussion	64
12. Sammanfattning	67
13. Käll- och litteraturförteckning	68
13.1. Tryckta källor	68
13.2. Internetkällor	68
13.3. Litteratur	68

1. Inledning

Handelsbokhållaren Edvard Sjöberg startade tidningen *Söndagsbladet* i slutet av 1844, samma år som den adopterade kungen Karl XIV Johan dog och kronprinsen Oscar I blev Sveriges kung. Vid denna tid fanns det drygt 130 tidningar i Sverige.¹ Den nystartade *Söndagsbladet* gjorde sig snabbt känd för att vara en skandaltidning,² men den var också en av få tidningar som gjorde sig till språkrör för småfattiga hantverkare.³ Redaktionen påstod att tidningen hade få antagonister inom överklassen. Däremot var det ”medelklassens kapitalherrar den riktat sig emot och kommit i en oförsoning fiendskap till”. En samtida tidning hade sagt: ”Söndagsbladet har till den grad massans sympatier, att svårligen denna massa... kan sättas i rörelse av någon annan än av detta blad”. Enligt ägaren Edvard Sjöberg låg grunden till alla förföljelser mot hans tidning just i detta uttalande.⁴

Till slut drabbade tidningen samman med rättsväsendet och den drogs in under sommaren 1847. Anledningen till indragningen var att tidningen råkade i konflikt med kyrkoherden Nils Johan Ekdahl och påtalade i en artikel om oegentligheter vid ett kyrkoveal.⁵ Dock kämpade sig Edvard Sjöberg tillbaka efter att han avtjänade 28 dagar på bröd och vatten. Kort därefter inträde notarien Franz Sjöberg som medarbetare i *Söndagsbladet*. Han hade närmast socialistiska åsikter och gjorde tidningen till landets radikalaste, med bättre förståelse för arbetarna och deras situation än någon annan tidningsman. Han tvekade aldrig när det gällde att ta strid mot liberaler, där den främsta måltavlan var Lars Johan Hierta⁶ som vid denna tid ansågs vara bourgeoisins främsta företrädare.⁷ Efter nederlaget för marsrevolten 1848 lämnade han *Söndagsbladet* och ett år senare grundade han sin egen tidning *Folkets Röst*,⁸ ungefär samtidigt som *Söndagsbladet* köptes upp av hovet.⁹

Ideologiskt anslöt sig Franz Sjöberg närmast till Louis Blanc, en av ledarna för februarirevolutionen i Paris 1848. Denna socialism som han hade stått för påstås vara

---

¹ Landelius 1936a, s.152

² Landelius 1936a, s.143

³ Ragnerstam 1986, s.35

⁴ Landelius 1936a, s.145. Tid, datum samt vilken tidning det handlade om framgår inte ur källan. Samma citat hittades även i Ersättningsbladet till *Söndagsbladets* prenumeranter, 1 augusti 1847, s.1.

⁵ Landelius 1936a, s.143; Ersättningsbladet till *Söndagsbladets* prenumeranter, 1 augusti 1947, s.1

⁶ Ragnerstam 1986, s.134; Landelius 1936a, s. 146

⁷ Bäckström 1971, s.50-51

⁸ Bäckström 1971, s.49; Nordmark 2001,s.98

⁹ Perényi 1979, s.74

mycket mer revolutionär än reformistisk.¹⁰ Från borgerligt håll var han minst lika fruktad som hatad och redan i maj 1850 kom det första polisbeslaget på hans tidning.¹¹ Senare fick även han avtjäna sitt straff, en månad på bröd och vatten. Dock snart lärde han sig att tillämpa systemet med lejda ansvaringar som fick ta smällarna istället för honom.¹²

1.1. Sverige under Karl XIV Johan och Oscar I

Karl XIV Johan var inte den förste monarken i Sverige som var välmedveten om vikten av en skicklig bedriven personlig propaganda. Dock hade han större anledningar än sina föregångare. Under hans tid i Frankrike hade han goda läromästare då han fick uppleva hur Napoleon väldigt framgångsrikt drev denna konst. Med hjälp av sin enskilda byrå och sin egen talang fick han försvara sig från sina politiska motståndare.¹³ Överflyttningen till Sverige ställde honom i en position, där propaganda blev nödvändig för att övertyga svenskarna om fördelarna av en helt annan utrikespolitik, än de hade väntat sig, liksom för att förmå de gamla kabinetten att tro på honom och hans uppriktiga avsikter.¹⁴ Hans erfarenhet från den franska revolutionen gjorde att han effektiviserade den hemliga polisen för att kunna upptäcka och förintna ordningens fiender. Oppositionen likställdes i hans ögon ofta med konspirationen.¹⁵

Ibland var han besatt av tanken om samhörighet mellan furste och folk mot oppositionella makter. Dock hade den stora internationella krisen år 1830 visat att förhållanden mellan folket och fursten nalkades och att folkmassorna inte skulle få spela den roll han hade tilltänkt dem.¹⁶ Det mest irriterande och farligaste momentet i 1830 års kris ur hans synpunkt var det polska upproret mot Ryssland. Hans egen åsikt i denna fråga var klart prorysk och under denna tid var den ryska linjen i hans politik mest tydlig. På samma sätt som det polska upproret var även det belgiska lika obehagligt för honom med tanke på de paralleller som kunde dras med norska förhållanden i unionen Sverige- Norge.¹⁷

En annan sak som besvärade honom var svårigheter med att skapa ett stormaktssamarbete som var tänkt i samband med Wienkongressen 1815 och som

---

¹⁰ Bäckström 1971, s.50-51

¹¹ Landelius 1936b, s.91

¹² Nordmark 2001, s.96

¹³ Lagerqvist 2005, s.182

¹⁴ Höjer 1939-1960, s.468

¹⁵ Carlsson & Rosen 1968, s.154

¹⁶ Höjer 1939-1960, s. 233

¹⁷ Höjer 1939-1960, s. 344

syftade till att kontrollera den mellanstatliga politiken. Det gällde främst spänningar mellan Storbritannien och Ryssland som orsakades av Osmanska rikets sönderfall. Sverige var känsligt för en sådan konflikt, särskilt ifall Ryssland skulle göra en rustning på Åland för att skydda sig mot brittiska flottangrepp. Från Åland skulle Ryssland ha en utmärkt utgångspunkt för ett anfall mot Stockholm. För att undgå en inblandning i denna konflikt utfärdade Sverige en neutralitetsdeklaration år 1834.¹⁸ Samtidigt visade sig under denna tidpunkt för första gången på mycket länge väldigt starka grupper inom den allmänna opinionen. Dessa grupper intog en helt annan kurs än regeringen och de manifesterade energiskt sina sympatier för Polen och sitt förakt mot Ryssland.¹⁹

Hans son Oscar I föddes år 1799 i Paris när den franska revolutionen upplevde sitt tredje skede. Till Sverige anlände han tolv år gammal. Fadern ägnade mycket tid och omtanke åt att göra honom till en bra kung och han växte upp med de förväntningar som ställdes upp på honom.²⁰ Ur Oscars brev till sin far går det att utläsa om han aldrig nämnde någon annan person än sin fader som efterföljansvärd.²¹ När han tog över den svenska tronen lyckades den liberala oppositionen få igenom några förändringar bland annat en ny näringsförfattning. Dock ingenting hände med den viktigaste frågan representationsreformen, eftersom alla förslag förkastades med en förkrossande majoritet av de konservativa från de båda högre stånden: adeln och präster.²² De konservativas främsta representant i Sverige vid denna tidpunkt var hovkanslern August von Hartmansdorff.²³ Bland liberalerna framträdde affärsmannen och Aftonbladets grundare Lars Johan Hierta.²⁴ Han var också senare en av de ledande gestalterna för den nygrundade skarpskytterörelse som började engagera sig politisk för en representationsreform.²⁵ Rörelsens verksamhet fungerade som en effektiv propagandamaskin för dessa krav och det var vanligt att det organiserades skarpskytte- och reformmöte på samma plats och samma dag.²⁶

I Sverige gick den ekonomiska utvecklingen mot industrialismen under 1800-talet långsamt jämfört med vissa andra länder. Däremot tilldrog sig den industrielle kapitalisten synnerlig uppmärksamhet. I en dels småfolklig, dels ideologisk anda florerade en innehållsrik kritik av denna skarpt utmålade kapitalism. Även

---

¹⁸ Andersson 2003, s.21

¹⁹ Höjer 1939-1960, s.344

²⁰ Söderhjälms & Palmstierna 1944, s.33

²¹ Söderhjälms & Palmstierna 1944, s.40

²² Carlsson & Rosen 1968, s.207

²³ Carlsson & Rosen 1968, s.155

²⁴ Bäckström 1971, s.51

²⁵ Hellstenius 2008, s.20

²⁶ Hellstenius 2008, s.32

motsättningen mellan hantverk och industri invävdes då.²⁷ Denna motsättning förstärktes ytterligare ifall den rike kapitalisten tillhörde den judiska minoriteten. Den tidiga svenska socialismen brukade ofta sätta likhetstecken mellan penningemakt, utsugning och judar, vilket var en motsats till det som den franska revolutionen förespråkade, nämligen en radikal judisk emancipation samt avskaffande av politiska och religiösa särbestämmelser. Orsaken låg i grundmurade föreställningar om att det rådde ett oupplösligt samband mellan judendomen och pengar, det vill säga att det fanns en hegemonistisk stereotyp som betecknade en jude som en penningaman. Denna bild av judar som ockrare och utsugare drog ursprungligen sin näring ur den faktiska roll som judar, genom den kristna kyrkans och statens bestämmelser, hade som penningeutlånare i nordeuropeisk medeltida ekonomier. Den levde vidare även efter att denna roll hade upphört att vara förbehållen judar. Stereotypen fanns ”färdigformulerad” vid kapitalismens genombrott vilket gjorde att judarna kom att identifieras med pengar, bank- och börsväsende.²⁸ I samband med våldsamheterna 1848 angreps den judiska minoriteten i Stockholm och deras egendom plundrades.²⁹

1.2. Tryckfriheten under Karl XIV Johans och Oscar I:s tid

Karl XIV Johan såg till att Sverige fick en ny Tryckfrihetsförordning år 1812 trots att riksdagen hade antagit en annan förordning två år tidigare. Den nya betydde en kraftig inskränkning av tryckfriheten. De juridiska medlen för att styra publikationsverksamheten var åtal och indragningar medan de icke-juridiska var varningar som kunde övergå till hot och påtryckningar. Åtal var högst ineffektiva och ledde ofta till frikännande men även till en icke önskad publicitet. Deras antal under Karl XIV Johans tid var många, 76 stycken. Bland annat åtalades Aftonbladet fem gånger. De mest bekanta tryckfrihetsprocesserna rörde enstaka skrifter som till exempel fallet med åtalen mot Lars Johan Hierta år 1831 och framförallt mot Magnus Jacob Crusenstolpe år 1838.³⁰ Den sistnämnde var den ende som dömdes till tre års fängelse för majestätsbrott. Den hårda domen överraskade folkmassor, som upprörda över kungens och hovkanslerns reaktion hyllade Crusenstolpe som en folkhjälte. Följden blev blodiga kravaller i Stockholm under sommaren 1838.³¹

Indragningar i 1812 - års Tryckfrihetsförordningen var inte heller effektiva. Det genomfördes sammanlagt 63 indragningar. Indragningsmakten kunde innebära många

---

²⁷ Söderberg 1955, s.110

²⁸ Blomqvist 2006, s. 224

²⁹ Blomqvist 2006, s. 259; Jacobson 2006, s.53

³⁰ Boberg 1989, s.73

³¹ Carlsson & Rosen 1992, s.177-178

fördelar för regeringen jämfört med åtal med tanke på att man kunde undvika den publicitet som åtal nästan alltid medförde och som besvärade myndigheterna. I princip kunde motiveringen till en indragning förbli en statshemlighet i 50 år.³² Ett ämne som medförde ett relativt stort antal indragningar, 14 stycken var utrikespolitik. Dessa indragningar orsakades i allmänhet av hänsyn till stormakterna. Det genomfördes åtta indragningar mot tidningar som behandlade Ryssland ”brottsligt” medan endast en indragning genomfördes då Frankrike behandlades ”brottsligt”. Karl XIV Johan roll i denna ryssvänliga tryckfrihetspolitik var mycket märkbar. Vid ett tillfälle uppmanade han den ryske ministern att uppsöka hovkanslern så snart han påträffade en klandervärd artikel i en svensk tidning. Han utlovade att man i så fall skulle gå fram med så stor stränghet som möjligt.³³

Behandlingen av pressfrågor som rörde Frankrike präglades av Karl XIV Johans svala känslor för den franska regimen. Förhållandet länderna emellan komplicerades ytterligare av hans känslighet för vad som skrevs om honom i fransk press. Från franskt håll irriterades man av den antifranska hållningen som präglade flera svenska tidningar. Deras klagomål förekom ofta, men det bristande intresset hos den svenska regeringen att straffa utfall mot Frankrike fortsatte under många år. Den enda indragningen som gjordes drabbade tidningen *Tidens Anda*. Den franske ministern i Stockholm ansåg att denna ”anstötliga” artikel hade tillkommit på kungens order. Indragningen gjordes för att släta över ett svensk misstag i ett passärende som drabbade en hög fransk militär.³⁴ Med Oscar I:s maktövertagande, år 1844 avskaffades indragningsmakten. Dock kvarstod vissa bestämmelser som exempelvis tillståndsbeviset, som gjorde att tidningar även senare kunde åtalas och dras in.³⁵

De tidningar som fanns i Stockholm hade sedan ett par decennier delats in politiskt längs ett band mellan två poler där den ena utgjordes av den regeringstroga konservativa pressen och den andra av den liberala och oppositionella. Kungamakten försökte ofta köpa eller att locka över befintlig oppositionspress. Den viktiga representationsfrågan splittrade emellertid oppositionen. Enligt historikern Jan Christensen delades det liberala lägret i två linjer: Aftonbladliberalism och Allehandaliberalism. I den första förespråkade Hierta i *Aftonbladet* en ”försiktig demokratisk” hållning där varje medborgare skulle ha rösträtt och inflytande över

---

³² Boberg 1989, s.117

³³ Boberg 1989, s.138

³⁴ Boberg 1989, s.139

³⁵ Nordisk familjebok: <http://runeberg.org/nfbl/0326.html>

politiken. Den andra linje som förespråkades av Dalmans tidning *Dagligt Allehanda* företrädde en mer restriktiv linje som menade att den egendomslösa klassen (med tidningens egna ord: ”den råa, obildade massan”) var mindre lämpad att styra landet och att den skulle överlåta politiken åt de bildade och förmögna.³⁶ I samband med 1848 års revolutioner fördjupades ytterligare sprickan inom den liberala pressen, vilket ledde till att en grupp rörde sig mot mitten och en annan radikaliserades mot vänster.³⁷ Bilden komplicerades ytterligare i och med att ännu en politisk falang trädde fram. Den tidiga proletariseringen medförde en ny läsekrets för en mer lättillgänglig men också mer radikal tidningspress som gärna byggde på de socialistiska idéerna.³⁸

1.3. Arbetarklassen i 1840-talets Sverige

Majoriteten av Sveriges underklass som utgjordes av nästan 2,8 av landets 3,1 miljoner invånare omfattade landsbygdens småbrukare och obesuttna. Städerna var små och de flesta såg ut som förstörade byar. Bara fem städer hade fler än tio tusen invånare, där Stockholm med sina 84 000 invånare var den största.³⁹ Förutom jordbruksarbetare av olika slag, fanns det i huvudsak tre olika arbetarkategorier: hantverkare, manufaktur-fabriksarbetare och bergsbrukets arbetare. Det totala antalet anställda arbetare av alla tre kategorierna var knappt 60 000, där de flesta hantverkare och manufaktur-fabriksarbetare fanns i städerna medan samtliga inom bergsbruket befann sig på landsbygden. Skillnaden mellan hantverk och manufaktur- fabriker var liten. Fabrikerna var länge relativt små anläggningar med ett stort inslag av hantverksproduktion. Denna typ av industri hade växt upp på grund av att det fanns höga tullar och importförbud samt för att kunna ersätta importen av utländska produkter. Ofta handlade det om småskaliga anläggningar där en stor del av arbetskraften bestod av hemarbetare, särskilt kvinnor. De andra befolkningskategorier som närmast motsvarade en arbetarklass var grovarbetare i städerna, sjöfolk samt tjänare i högreståndsfamiljer.⁴⁰

Hantverkarna var den största gruppen av de tre kategorierna. I början av 1840-talet var totala antalet anställda lärlingar, arbetskarlar och gesäller 28 000, där 20000 fanns i städer. De största hantverken var de inom beklädnad, skomakeri och skrädleri.⁴¹ Under skråväsendet kontrollerade varje yrkeskategori sig själv, antalet hantverkare som skulle finnas i en stad, samt vilka priser som skulle gälla för varor och tjänster om

---

³⁶ Berglund 2009, s.353

³⁷ Nordmark 2001, s.89

³⁸ Berglund 2009, s.353

³⁹ Ragnerstam 1986, s.24-25

⁴⁰ Jacobson 2006, s.66

⁴¹ Söderberg 1955, s.130

producerades. Skrået stod för utbildningen genom lärlings- och gesällväsendet. Industrialiseringen gjorde gränsen mellan hantverket och manufakturerna allt mer flytande och under december 1846 utfärdades en ny fabriks- och hantverksförordning som oftast uppfattades av ekonomihistorikerna som en blandning av en kvardröjande patriarkalism och en framflytande liberalism.⁴² Alla dessa arbetargrupper som fanns under denna tid var sinsemellan mycket olika, hade skilda yrkestraditioner och levnadsvillkor och förenades knappast av någon identitets eller klasskänsla.⁴³ Med tanke på att läget var så skiftande mellan de olika arbetargrupper har det aldrig funnits någon entydig uppfattning över vad 1840- talets arbetare ansåg om de liberala kraven på näringsfrihet och representationsreformer, samt på hur de såg på sin egen situation och på framtiden. Det som var gemensamt för alla dessa arbetargrupper var en målsättning som alla kämpade för och det var möjligheten att existera på sitt arbete.⁴⁴

En av de första arbetarorganisationerna i Sverige bildades i oktober 1845. Organisationen kallades för *Stockholms bildningscirkel* och dess främsta uppgift var att utbilda arbetarklassen. Att även borgerliga element fick vara med i cirkeln förklarades med två anledningar. För det första var det en förutsättning för att kunna behålla verksamheten och för det andra ville man föra samman arbetare och borgare, varmed i många fall menades den tidens intellektuella. De styrande i föreningen insåg vikten av detta eftersom klassklyftan på grund av den bristande skolundervisningen förstörde de verkliga skillnaderna mellan samhällsklasserna. Den nya kungen Oscar I uppfattade betydelsen av bildningscirkel och bestämde att skänka 500 riksdaler om året till dem.⁴⁵ Bland de mest kända medlemmarna var skriftställaren Pär Göttek. Han blev missnöjd då han ansåg att medlemmarna inte hade så mycket inflytande och tillsammans med några andra lämnade han bildningscirkeln.⁴⁶ Senare blev han även känd som den förste som översatte *Kommunistiska manifestet* till svenska. En tyskspråkig utgåva anlände till Stockholm ungefär samtidigt som februarirevolutionen i Paris bröt ut. Men redan innan 1848 års revolutioner bröt ut fanns det i Stockholm en vänsterorienterad läsekrets som inte hade några svårigheter med att förstå tyska.⁴⁷ I denna läsekrets hade även de två tidningsredaktörerna för Söndagsbladet och Folkets Röst ingått, Edvard och Franz Sjöberg.⁴⁸

---

⁴² Jacobson 2006, s.67-68

⁴³ Norborg 1996, s.41

⁴⁴ Ragnerstam 1986, s.35

⁴⁵ Bäckström 1971, s.37-38

⁴⁶ Bäckström 1971, s.40-41

⁴⁷ Ragnerstam 1986, s.136-137

⁴⁸ Berglund 2009, s.355

2. Teoretisk anknytning

2.1. Vänsterradikaler i Frankrike: våld, heder och romantik

För att bilda förståelsen för mina forskningsfrågor presenteras i detta kapitel Jill Harsins studie om den radikala delen av Frankrikes arbetarklass: *Barricades the war of the streets in revolutionary Paris, 1830-1848*. Enligt Harsin fanns det flertal radikala rörelser under denna tid, exempelvis *Société des Droits de l'Homme et du Citoyen*, *Société des Familles*, och *Société des Saisons*. Skillnaden mellan dessa var dock liten och Harsin valde att benämna samtliga för Montagnard (svenska: bergsmannen), på grund av att anhängarna såg tillbaka till Skräckväldet 1793 för inspiration samt att de var mycket förtjusta i den revolutionära regeringen *Convention Nationale*. Begreppet Montagnard härstammar från Skräckväldet och det syftar på de radikala jakobinerna som kollektivt kallades för *Le Montagne*⁴⁹ (svenska: ett berg).

Anhängare härstammade huvudsakligen från arbetarklassen. Det fanns dock ett fåtal välutbildade medlemmar som hade sina rötter i borgarklassen, vilka oftast fungerade antingen som ledare eller som språkrör.⁵⁰ Orsaken till att dessa radikala rörelser uppstod bland den franska arbetarklassen går det att hitta i ett stort missnöje mot regimen samt i oviljan hos de moderata att agera politisk i samband med 1830-års revolution då många från arbetarklassen kände sig manipulerade. De moderata som hade sitt stöd inom medelklassen var inte heller glada över utgången av denna revolution men de kände sig inte tillräckligt starka för att kunna påverka utvecklingen. Dessutom fanns det bland de moderata en utbred tolerans mot ”en monarki omgiven av republikanska institutioner”, som de uppfattade den nya regimen som installerades efter 1830 års revolution.⁵¹

Harsin uppgav att alla dessa franska radikala arbetarrörelser kännetecknades av tre primära aspekter: våld, heder och romantik. Den första och mest uppenbara aspekten som förekom inte bara i handling utan även i ideologi, uppfattades som det viktigaste medlen för att förändra de sociala och ekonomiska förhållandena i samhället. Anhängarna uppfattade inte staten som en neutral kraft, utan snarare som en repressiv arm av den finansiella och kommersiella bourgeoisie som härskade. Deras syn på staten som monolitisk och odelbar i dess intresse var grovt förenklad. De insåg aldrig betydelsen av rent lokala influenser (godsägare över bönder, arbetsgivare i förhållande

---

⁴⁹ Encyclopedia Britannica: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/390416/Montagnard>

⁵⁰ Harsin 2002, s.6

⁵¹ Harsin 2002, s.39

till arbetstagare) samt konkurrerande intressen inom själva regeringen (mellan regioner, byråkratier, valkretsar och ideologier). Deras uppfattning om rätt eller fel styrde även deras politiska strategi, som till slut var koncentrerat till ett enda projekt: att med våld angripa statsapparaten samt ta över makten för att förändra samhället i den riktning de önskade sig. Ideologin växte ständigt trots att det uteblev segrar på slagfältet.⁵² Montagnardisterna revolterade två gånger i Paris och de var även inblandade i två revolter i Lyon under 1830-talet⁵³ samt i minst fyra av totalt sju attentatsförsök på kungen Ludvig Philip.⁵⁴ Sin första seger upplevde de i samband med februarirevolutionen 1848 men valde senare i juni samma år att stupa i striden istället för att kapitulera då revolutionen i Paris fick en ny utveckling.⁵⁵

För att kunna förstå montagnardisternas syn på våldsutövning använde sig Harsin av socialantropologen David Riches teori om det politiska våldet som har tre olika syften. För det första används våldshandlingar både för att uppnå något och för att uttrycka något. Att uppnå något är den mest uppenbara ändamålet och det kan vara att skaffa sig taktiska fördelar eller att ta kontroll över en strategisk militär postering. Våldshandlingar med ändamålet att uttrycka något kan syfta till att dra uppmärksamhet och vinna sympati. För den andra ansåg Riches att våldshandlingar används som ett redskap för att sammankoppla olika grupper av människor som annars har väldigt lite gemensamt till en gemensam opposition. Riches nämnde i sitt resonemang olika etniska grupper som kämpar tillsammans mot en gemensam fiende. I det här sammanhanget handlar det om olika arbetargrupper. Slutligen, det sista ändamålet med våldshandlingar är att dessa kan uppfattas som den svagare sidans enda metod mot en mycket starkare motståndare.⁵⁶

Alla våldshandlingar som gjordes av montagnardisterna planerades noga i förväg och dessa hade inga spontana och anarkistiska drag. En kontrollerad användning av våld var något som utmärkte dessa rörelser. Spontana folkliga aktioner motarbetades och det satsades istället på att bygga upp en mycket disciplinerad armé som skulle sättas in i strid när det behövdes. För att övertyga allmänheten om legitimiteten bakom våldshandlingar betonades det att regeringen främjade ett ekonomiskt system där man inte kunde skydda sina familjer från svält. En regering som svälter ihjäl sina egna medborgare ansågs därmed vara en brottslig regering. Ett annat sätt för att skapa

---

⁵² Harsin 2002, s.6

⁵³ Harsin 2002, s.84, 124

⁵⁴ Harsin 2002, s.20, 147, 168-187

⁵⁵ Harsin 2002, s.310-318

⁵⁶ Harsin 2002, s.8

legitimitet var att betona sin egen heder när man gick in i striden. Man hade förhoppningar att vinna sympati samt stöd av folket när man betonade att en numerärt underlägsen och dåligt beväpnad styrka gick in i striden mot en stor, välbeväpnad armé i en manlig och rättvis kamp. Det uppenbara syfte var att medvetet skapa martyrer vars död eller fängslande skulle synliggöra deras krav.⁵⁷

Hedern var den andra aspekten som kännetecknade dessa rörelser och den vävdes ofta ihop med dåtida arbetarklassens definition av manlighet. Den formade också beteendet hos de som var med i rörelsen.⁵⁸ Anhängarna som organiserades i manliga klubbar och paramilitära grupper behövde inte kvinnor som stridskamrater. Manlighet var både deras styrka och svaghet.⁵⁹ Harsin uppgav att det fanns flera tolkningar av dåtidens manlighet. En av dessa framfördes av Peter Stearns som förklarade skapandet av en aggressiv och stridsvillig maskulinitet hos arbetarklassen som ett försök att försvara sin status mot förlust av egendom och skicklighet.⁶⁰ En annan tolkning som Harsin använde sig av framfördes av Joan Scott som påpekade att den manlige arbetstagaren mötte en ökad konkurrens från kvinnor vid denna tid. Därmed definierades arbetarklassen av den manlige arbetstagaren som maskulin, i syfte att diskutera de sociala och politiska frågorna i termer av vad som är nödvändigt för en manlig arbetstagar och familjens överhuvud.⁶¹

De aktiva anhängarna antog ett särskilt beteendemönster som var tilltänkt att skilja dem från andra människor. En strikt moral och etik skulle råda och många aspekter av det traditionella plebejiska beteendet som slagsmål, fylleri och kvinnomisshandel var "kriminaliserade". Deras beteendemönster hade flera likheter med borgarklassens. Skillnaden fanns i att montagnardisterna betonade de kollektiva intressen framför de individuella. Harsin presenterade en sammansättning på 14 punkter som visar deras beteendemönster. Sammansättningen publicerades av en fransk tidning och den hittades hos Marius Darmès, en anhängare som greps av polisen efter att han försökte mörda Frankrikes kung Ludvig Philip:

1. Love of the great principles of humanity and the disposition to make the sacrifice of his interests and his passions to them.
2. Courage, that is to say, scorn for danger and love of work, patience [to bear] sorrows.
3. Reflection, gravity, and prudence.

---

⁵⁷ Harsin 2002, s.9

⁵⁸ Harsin 2002, s.6

⁵⁹ Harsin 2002, s.10

⁶⁰ Harsin 2002, s.10

⁶¹ Harsin 2002, s.11

4. Firmness and perseverance.
5. Scorn for wealth, for places, for honors, and [unclear].
6. Modest, sober, and well-regulated life.
7. Inviolable respect for the word sworn, the promise made.
8. The willingness to forget personal injuries.
9. Profound memory of the wrongs done to the masses.
10. Moderation in the use of intoxicating drink.
11. The habit of speaking little, and to the point.
12. No desire to appear to shine and to impose oneself upon others.
13. Self-control in gambling, love, anger, and the outpourings of the heart.
14. Exquisite sensibility for the evils that weigh upon humanity.⁶²

Den tredje aspekten som präglade rörelsen var romantik. I den här kontexten definierade Harsin romantiken med: ” ett självidentifierande drama symboliserad av hjältens övervinnande av erfarenhetsvärlden, hans seger över den och hans slutliga befrielse från den.” Anhängarna som levde i den romantiska epoken karaktäriserades av en strävan att uppnå eller efterlikna det som hade skett under 1789 års revolution och senare. Därför anlades en medveten teatraliskhet i retorik och handling. De ville även efterlikna huvudpersoner från 1790-talet: Robespierre, Couthon, Saint-Just och Marat, vars våldsamma öde snarare lockade än avskräckte anhängarna. Dessa personer var nästan lika levande i 1830- och 1840-talets Frankrike som deras samtida som överlevde 1790-talet. Det fanns en allmän uppfattning att endast det romantiska medvetandet kunde göra mänsklig aktivitet tillräckligt stark så att världen skulle kunna förändras. Denna världsåskådning gjorde dem ovanliga bland andra människor och ledde till att deras syn på livets mening blev att kämpa i den stora revolutionen som skulle förändra världen.⁶³

2.1.1. Massmediernas roll under våldsamheterna

Med tanke på att Harsins studie fokuserar mest på radikalernas ideologi valdes ytterligare en studie om folkliga revolter. Den gjordes av Jeremy Popkin och den behandlar pressens roll kring våldsamheter som vid två tillfällen skakade den franska staden Lyon under 1830-talet: *Press, revolution, and social identities in France 1830-1835*. Popkin valde att studera pressen i Lyon på grund av stadens stora arbetarbefolkning samt de fysiska konflikterna mellan de olika sociala grupperna i denna stad.

---

⁶² Harsin 2002, s.13-14. Harsin refererar till *Cour des Pairs, Attentat du 15 Octobre 1840*.

⁶³ Harsin 2002, s.15-16

Enligt Popkin mångdubblades tidningsutbudet i Lyon efter 1830 års revolution. Då fick man för första gånger tidningar som öppet började skriva för en särskilt grupp av människor som exempelvis kvinnor och arbetare. Detta betydde en märklig förändring inom tidningsväsendet eftersom de redan etablerade liberala tidningarna aldrig erkände att de skrev för en viss grupp av människor. Istället uppgavs att de skrev för hela samhällets intresse. De tidningar som ansågs vara liberala fick den stämpel inte bara för att dessa reflekterade liberalismens idéer utan för att de även spelade en stor roll i skapande av en borgerlig identitet. Dessa tidningar påverkade sina läsare genom sitt innehåll, som inkluderade vissa värderingar som av både samtida människor och historiker ansågs vara borgerliga eller liberala. Redaktörerna betraktade dessa värderingar som universella och de ansåg att det fanns en möjlighet för alla människor, åtminstone teoretiskt, att ansluta sig till borgarklassen med förutsättning att de uppfyllde vissa krav som exempelvis utbildning och inkomst.⁶⁴

Det rationella politiska språket som kännetecknade den liberala pressen började utmanas av en alternativ press som uppstod efter 1830 års revolution. I ett tidigt skede använde sig den alternativa pressen av satiriska texter som ett sätt att utmana den liberala hegemonin. En av de nystartade tidningarna i Lyon var arbetartidningen *Echo de la fabrique* som i sin första upplaga proklamerade sin politiska linje: kampen för en frigörelse av det proletära kastet. Tidningen förespråkade en moralisk jämlikhet för alla män samt uppmanade för en universell sammanslutning av de olika arbetargrupperna som senare även skulle bryta ner gränser mellan länderna. Tidningsredaktörerna var redan i början väldigt medvetna om att den sociala verkligheten såg annorlunda ut. Den franska arbetarklassen var sedan en lång tid tillbaka uppdelad inom olika och ofta konkurrerande branscher där de flesta arbetare upplevde att de inte hade så mycket gemensamt med arbetare i andra branscher. Exempelvis hade hantverkare väldigt svårt att acceptera den stora massan av okvalificerade arbetare och det uppstod ofta slagsmål mellan dessa två grupper. Dessutom visade manliga arbetstagare ingen solidaritet med kvinnor.⁶⁵

För att få arbetarna att föreställa sig som en enad grupp, fick arbetarpressen öppet utmana och ifrågasätta alla gamla föreställningar samt började påpeka att det fanns en föreningsband för alla arbetargrupper. Det som alla arbetargrupper hade gemensamt var att de tjänade sitt levebröd genom sitt hårda arbete. Deras djärvaste ansträngningar i

---

⁶⁴ Popkin 2002, s.67-70

⁶⁵ Popkin 2002, s.137

denna riktning öppnade nya perspektiv för framtida socialistiska teoretiker.⁶⁶ Den grundläggande idé som framfördes av arbetartidningar var kravet på en social jämställdhet. Detta krav hade sina rötter i dåtidens uppfattning av naturrätt som gick ut på att varje människa hade rätt att utveckla sig både materiellt och intellektuellt. Som en motsats till naturrätten uppfattades den själviska individualismen som kännetecknade det liberala samhället.⁶⁷

Vidare ansåg Popkin att pressen i Lyon, genom sitt sätt att skriva, hade varit direkt delaktig i att skapa omständigheter som ledde till allt större motsättningar mellan de olika sociala identiteterna. Slutligen ledde dessa motsättningar till två blodiga revolter. Den första ägde rum i november 1831 medan den andra inträffade i april 1834. Flera hundra personer dog i samband med våldsamheterna.⁶⁸ Pressens roll i händelseutvecklingen till dessa våldsamheter var mycket märkbar, då avbildningar av en händelse stod i skarp kontrast till avbildningar av samma händelse i andra tidningar. Redaktörerna var ofta oförmögna att till sina läsare lämna en sammanhängande bild av den sociala och politiska verkligheten. I den bild som presenterades fångades både redaktörer och deras läsare. När våldsamheterna bröt ut var nästan ingen redaktör överraskad. Många av dem anklagades av myndigheter för att ha hetsat folk till revolt. Arbetartidningar intog en försiktig hållning när striderna började. När det sedan visade sig att militären hade tagit över kontrollen började de skildra revolter ur ett annat perspektiv, nämligen ur borgarklassens perspektiv.⁶⁹

2.2. Två olika synsätt på den svenska politiska kulturen

Som en motvikt till Harsins forskning som presenterades tidigare valde jag att sätta teorin om den svenska politiska kulturen. Denna teori behandlades av flera forskare som studerade de folkliga upploppen i Sverige och det visade sig att det uppstod två olika tolkningar. Enligt den första tolkningen kännetecknas den svenska politiska kulturen av konsensus medan den andra tolkningen betonar konflikt.

Tolkningen om konsensus framfördes av Eva Österberg i artikeln *Vardagens sträva samförstånd*, som ingår i Gunnar Brobergs bok *Tänka, tycka, tro. Svensk historia underifrån*. Hon definierade ”politisk kultur” som: ”de mönster för politiskt handlande som i ett längre perspektiv framstår som de traditionella sätten att lösa sociala och

---

⁶⁶ Popkin 2002, s.138

⁶⁷ Popkin 2002, s.152-154

⁶⁸ Popkin 2002, s.193, 195

⁶⁹ Popkin 2002, s.208

rättsliga problem”.⁷⁰ Som utgångspunkt tog hon upp frånvaro av folkliga revolter i stor skala under perioden mellan 1500- och 1800-talet, med undantag Klubbekriget i Finland på 1590-talet, Dalaupproret 1742 och frälsebonderörelsen i Halland 1772.⁷¹ Det svenska mönstret, det vill säga frånvaro av revolter, bryter även mot den sociala turbulensen som fanns i andra länder exempelvis Tyskland som hade drygt 130 bonderevolter under samma period. Vidare påpekade Östberg att det är omöjligt att tro att svenskarna inte hade orsak att känna missnöje med tanke på att det finns mycket som tyder på att deras bördor måste ha blivit mycket kännbara, särskilt under stormaktstiden. Trots att de utsattes för oerhörda krav gjorde de inget större organiserat våldsamt motstånd mot överheten. Detta kan uppfattas på två olika sätt:

- 1) som den totala underordningen under totalitära regimer
- 2) som en politisk kultur som prioriterade andra former för interaktion än den fysiska protesten.⁷²

Sedan prövade Östberg bägge alternativ och det visade sig att om man följer den första kommer man fram till att svenskar inte gjorde organiserat uppror eftersom de inte vågade göra det. Allteftersom statsmakten konsoliderades som en byråkratisk och militär kontrollapparat blev de mer och mer apatiska. Folket skrämdes till lydnad genom domstolarna eller fostrades med hjälp av propagandan i religiös förklädnad från predikstolarna. De förvandlades till objekt för manipulation och disciplinering istället för att vara subjekt med egna utopier och handlingsstrategier.⁷³

Däremot finns det enligt Österberg fler bevis som talar för den andra. Om man följer den andra får man en motbild som lyfter upp till ytan en fredlig interaktion samt ett legalt motstånd. Den fredliga interaktionen gjorde att bönderna blev subjekt med kommunikativ förmåga gentemot överheten. I sådana fall kunde det folkliga missnöjet smyga sig fram i vardagligt motstånd som exempelvis att maska i arbetet, vara försenad med skatten, utebli från mötena med centralmakten på tingen, göra sig dum för att undgå köpslagen med fogden eller fly undan krigstjänsten.⁷⁴

Enligt denna modell blev de politiska arenorna inte bara sken och bedrägeri ur böndernas synvinkel. Som ett bevis för detta kan man se faktum att bönderna svartsjukt bevakade sin rätt att själva välja bonderiksdagsmän och de lyckades även att driva igenom en regel om att valen skulle äga rum vid häradstinget. De var välmedvetna om

---

⁷⁰ Broberg 1993, s.127-128

⁷¹ Broberg 1993, s.129-130

⁷² Broberg 1993, s.130-131

⁷³ Broberg 1993, s.131-132

⁷⁴ Broberg 1993, s.133

de möjligheter som det politiska systemet gav dem, och de var vana med att förhandla med överheten. Att de deltog i beslutsfattandet på central nivå måste betyda något för att forma en politisk kultur som innefattade ett mått av respekt för de legala och formella sidorna av det politiska livet.⁷⁵ Folket valde att integrera sig med statsmakten genom legala institutioner, hellre än att bekämpa den. Därför kom relationen mellan centralmakten och lokalsamhället i hög grad att präglas av dialog, ömsesidighet och respekt för lag och rätt, där det lokala självstyrens-organ som sockenstämmor och häradsting spelade en nyckelroll. Båda parterna lärde sig att gå förhandlingens och kompromissens väg mot de ekonomiska lösningar som var godtagbara för de ledande.⁷⁶

Vidare påpekade Östberg att även den svenska arbetarrörelsens politiska språk har sina rötter i den gamla lokalpolitiken och i de svenska bondesamhällena vid sidan av nykterhetsrörelsen och arbetarrörelser i andra länder. Bönderna och deras hushåll var Sveriges arbetare långt före industriarbetare. Under bondesamhället fanns det offentligheter på häradsting, sockenstämmor och bystämmor, där man kunde öva det politiska språket, artikulera ett folkligt motstånd och nå kompromisser. Det var en politisk kultur som var snarare en förhandlingskultur än en handlingskultur. Därmed gäller den svenska fredliga och kompromissökande politiska kulturen från 1500-talet ändå fram till våra dagar, enligt Östberg.⁷⁷

Kritiken mot Österbergs tolkning framfördes av andra forskare som exempelvis Martin Linde som studerade relationen mellan centralmakten och lokalsamhället i sin avhandling *Statsmakt och bondemotstånd: allmoge och överhet under stora nordiska kriget*. Denna studie syftade till att undersöka allmogens politiska vilja och förmåga under trycket av stormakttidens extrema krigsbördor. Han påpekade att Österberg överbetonade de försonande dragen i Sveriges politiska kultur. Enligt hans uppfattning kunde interaktionen mellan lokalsamhället och centralmakten mycket väl ta form av konflikter där militärens repressiva sida hade större betydelse än vad Östberg påstår samt att förekomst av ömsesidighetsnormer i Sverige kan inte förklara ett tillstånd av politiskt lugn.⁷⁸ Linde förklarade frånvaron av bonderevolter med centralmaktens förmåga att snabbt skicka iväg sina trupper och slå ned upproret. Exempelvis var den stora militärstyrkan som sattes upp efter Dackefejden 1542-43 en omständighet som borde ha svalkat upprorisk iver bland svenskar. Det faktum att de finska bönderna

---

⁷⁵ Broberg 1993, s.134-136

⁷⁶ Broberg 1993, s.144; Linde 2000, s.26; Berglund s.39

⁷⁷ Broberg 1993, s.144

⁷⁸ Linde 2000, s.27

kunde resa sig i Klubbekriget år 1596 hängde i hög grad samman med centralmaktens svårigheter att snabbt skicka trupper till rikets avlägsna regioner, som Finlands östra och norra delar där rebellerna hade tid att samlas och organisera sig innan militären anlände. Till slut påpekade Linde att det finns ett flertal andra forskare som lyfter krigsmaktens, byråkratins, och kyrkans betydelse för att förhindra social oro. Även maktelitens sammanhållning spelade en betydelsefull roll. Det gjorde att inga upprorskonjunkturer kunde uppstå.⁷⁹

På samma sätt som Linde, har även Mats Berglund i sin avhandling *Massans röst. Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719-1848* varit kritisk mot Österberg och framlagt att det finns några invändningar mot hennes teori. Exempelvis att Österberg bygger sin hypotes på ett relativt osäkert forskningsläge med tanke på att svenska folkliga massaktioner ännu inte har undersökts i tillräcklig omfattning för att få en fullständig bild av dessa.⁸⁰ Berglund påpekade att i Sverige har funnits ”en bråkig kultur” sedan lång tid tillbaka. Den ”bråkiga kulturen” inbegriper det sociala livet samt folkets förhållande till överheten. Den uppfattades som en motsats till ”skötsamhet” och stereotypen ”den bråkige hantverkaren” hade sedan successivt bytts ut mot ”den skötsamme arbetaren”.⁸¹ Vidare påpekade han att det rationella draget i bråkigheten har betonats mycket starkt av samtliga forskare som studerat bråkigheten bland hantverkare, soldater, studenter och arbetare. I samtliga fall har det funnits en tydlig definierad motpart som: hantverksmästare, fabriker, officerare eller professorer. Den bråkiga kulturen har använts som ett verktyg till att göra fysiskt motstånd och skaffa sig en bättre förhandlingsposition ifall kontraktet mellan motparterna varit otydligt.⁸²

---

⁷⁹ Linde 2000, s.27

⁸⁰ Berglund 2009, s.39

⁸¹ Berglund 2009, s.103

⁸² Berglund 2009, s.107

3. Tidigare forskning

Eric J. Hobsbawm försökte i sina studier *Revolutionens tidsålder* (1979) och *Kapitalets tidsålder* (1981) kartlägga orsaker till att 1848 års revolutioner på kontinenten inträffade. Han påpekade att världen under 1830- och 1840- talet var i obalans samt att de krafter som hade medfört ekonomiska, tekniska och sociala förändringar under drygt femtio år hade härjat med en häftighet som saknade tidigare motstycke. Det var också ofrånkomligt att den politiska aktiviteten bland folkmassorna, som var det stora arvet från den franska revolutionen 1789, förr eller senare måste innebära att dessa massor tilläts spela en formell roll i politiken. Därför uppfattade kungamakerna dessa folkmassor som en faktor att räkna med i politiken. Och genom den allt snabbare sociala förändringen blev det ofrånkomligt att förändringar inte kunde uppskjutas mycket längre.⁸³ Samtidigt upplevdes dessa folkmassor i makthavarnas ögon som okunniga och farliga, allra farligast just på grund av sin ignoranta benägenhet att tro sina egna ögons vittnesbörd, som talade om för dem att de härskande ägnade alldeles för lite uppmärksamhet åt deras elände.⁸⁴

Vidare påpekade Hobsbawm att alla upproriska rörelser som gjorde sig synliga under denna tid från kungamakernas synvinkel upplevdes som förödande för ordningen och stabiliteten. Dessa rörelser togs på allvar, även om en del verkade mer medvetet inriktade på att sprida kaos. En del framstod som farligare än andra därför att de lättare kunde uppvigla de okunniga och fattiga massorna.⁸⁵ Nationalism och demokrati var två fenomen som var högt aktuella under denna tid. Dessa två fenomen kunde ibland uppfattas som identiska eftersom nästan alla radikala nationalistiska ledare antog och utgick ifrån att dessa två var helt identiska. Bondeklassen som var den största gruppen i samhället blev nästan helt opåverkad av dessa rörelser. Däremot påverkades arbetarklassen betydligt mycket mer.⁸⁶

En studie som behandlar 1848 års revolt i Stockholm är Bunny Ragnerstams *Arbetare i rörelse*. Enligt honom var denna revolt inte ett pöbelupplopp utan en välplanerad och samordnad politisk aktion där det fanns en kärna av politisk medvetna arbetare som drev fram oroligheterna.⁸⁷ Det fanns även ett antal plakat uppsatta runt om staden, på noggrant valda platser där det passerade mycket folk. Meddelandet på

---

⁸³ Hobsbawm 1979, s.395

⁸⁴ Hobsbawm 1981, s.138-139

⁸⁵ Hobsbawm 1979, s.154

⁸⁶ Hobsbawm 1981, s.137

⁸⁷ Ragnerstam 1986, s.227-228

plakaten uppmanade medborgare att samlas till en folklig manifestation i anslutning till en reformbankett som ordnades av liberalerna. Dock fanns det även ett antal andra plakat med ett helt annat budskap, som uppmanade till en revolution.⁸⁸

Ragnerstam nämnde tre unga skräddargesällar som några månader tidigare anlände till Stockholm från långvariga vistelser utomlands. Alla tre försvann spårlöst efter marsrevolten: Carl Rudolf Löfstedt, Carl Daniel Forsell och Lars Gustav Stolbin. De var övertygade kommunistiska radikaler och medlemmar i underjordiska internationella arbetarorganisationer. Åtminstone en av dem, möjligen alla tre hade fått instruktioner att organisera svenska arbetare.⁸⁹ Kort efter deras ankomst bildades i Stockholm organisationen *Skandinaviska sällskapet*. Denna rörelse hade existerat utomlands sedan några år tillbaka och den bildades av vandrande svenska, danska och norska hantverksgesällar, först i Hamburg och sedan i Zurich, Paris och London.⁹⁰ Under sommaren 1846 fanns det ett drygt 40-tal skandinaver, varav många svenskar, anslutna till Skandinaviska sällskapet i London och lika många, troligtvis samma personer, uppgavs även vara medlemmar i *Kommunistiska korrespondens kommittéer* i London, som organiserades av Karl Marx och Friedrich Engels. Samtliga utländska hantverksgesällar som lämnade London vid denna tid fick noggranna instruktioner om att agitera och bilda organisationer för arbetarna i sina hemländer.⁹¹

Sällskapetets målsättning var att locka till sig radikala arbetare⁹² och bland de mest kända medlemmarna framträdde Pär Götrek som tidigare nämndes lämnade bildningscirkeln. Han häktades bland de första under de närmaste dagarna efter marsrevolten. Under förhöret berättade han om Skandinaviska sällskapet samt om dess medlemmar som brukade träffas hemma hos honom. Kort därefter förhördes även de andra men polismästaren ansåg att det inte fanns någon anledning till vidare åtgärder mot Götrek och hans grupp. Enligt Ragnerstam finns det fler kopplingar mellan marrevolten 1848 och Skandinaviska sällskapet, där den starkaste kopplingen var en ung man vid namn Axel Sandberg som hade deltagit i möten hemma hos Götrek och som hade slagits mot ordningsmakten. Enligt vittnesuppgifter uppträdde Sandberg

---

⁸⁸ Ragnerstam 1986, s.165-166

⁸⁹ Ragnerstam 1986, s.96

⁹⁰ Ragnerstam 1986, s.56

⁹¹ Ragnerstam 1986, s.99-100

⁹² Ragnerstam 1986, s.101

maskerad under våldsamheterna men klarade sig undan på grund av brister i utredningen.⁹³

Min tidigare forskning syftade till att undersöka sambandet i nyhetsrapporteringen mellan Februarirevolutionen i Paris 1848 och marsrevolten i Stockholm där den liberala Aftonbladet och den radikala arbetartidningen Söndagsbladet granskades. Det fanns två anledningar till valet av detta ämne där den första var mitt personliga intresse för folkliga revolter medan den andra var att marsrevolten 1848 inte nämns i de nyare läroböckerna i historia trots våldsamheternas omfattning då minst 18 människor dödades och flera hundra skadades. Utgångspunkten till den tidigare studie var att det fanns ett samband mellan två länderna i det avseende att de frågor som orsakade revolutionen i Paris, rösträtten och nationalrepresentationen var samma frågor som diskuterades även i Sverige, både bland allmänheten och i riksdagen.⁹⁴ Min slutsats blev att bägge tidningar skildrade februarirevolutionen i Paris samt folket som revolterade väldigt positivt medan marsrevolten i Stockholm skildrades väldigt negativt av bägge tidningar.⁹⁵ Dessutom visade sig också märkliga skillnader i tidningarnas analyser av Parisrevolutionen. Aftonbladet hävdade att denna revolution orsakades av kungamaktens ovilja att gå med på att genomföra rösträttsreformer medan Söndagsbladet ansåg att revolutionen handlade om arbetarklassens frigörande under kapitalismens tyranni och framställde den som en stor seger för arbetarklassen.⁹⁶ Samma dag som revolten i Stockholm bröt ut visade Söndagsbladet i sina texter glädjen över att revolutionen hade spridit sig över hela kontinenten, att regeringar låg på knä inför sina tidigare undersåtar samt att folket i Europa stod rustat mot ”ondskan”.⁹⁷

Sedan marsrevolten 1848 slogs ned av militären anklagade båda tidningsredaktionerna varandra för att skapa en hätsk stämning i Stockholm och att därmed orsakat våldsamheter. Aftonbladet meddelade i en av sina nyhetsrapporteringar att en rebell som dödades i striden hade med sig en av Söndagsbladets upplagor. Söndagsbladet svarade med att direkt anklaga de liberala reformvännerna och Lars Hierta personligen, som enligt tidningens uppfattning, under sin karriär som politiker och journalist hade lärt folket att visa olydnad och revoltera. Tillsammans med de

---

⁹³ Ragnerstam 1986, s 228

⁹⁴ Mrkalj 2008, s.3

⁹⁵ Mrkalj 2008, s.25, 29, 41

⁹⁶ Mrkalj 2008, s.25, 29

⁹⁷ Mrkalj 2008, s.28

liberala reformvännerna ordnade han en folklig manifestation och kallade in folket till revolt med syftet att försöka åstadkomma en utvidgning av rösträtten.⁹⁸

Söndagsbladets märkliga tolkning av händelseutvecklingen kring 1848 års revolutioner väckte mitt intresse för att göra ytterligare en studie.

---

⁹⁸ Mrkalj 2008, s.38-42

4. Syfte och frågeställning

För att bygga upp en problemställning till denna studie används forskningsresultat som har gjordes av Jeremy Popkin och Jill Harsin som studerade de franska förhållandena. Popkins studie visade att de franska tidningarna hjälpte till att skapa nya sociala identiteter i samhället vilket senare ledde till att motsättningar mellan dessa nya identiteter ökade ytterligare. Därmed var tidningarna i högsta grad delaktiga i skapandet av omständigheter som ledde till våldsamheterna.

Bunny Ragnerstam hävdar att marsrevolten i Stockholm 1848 inte var ett pöbelupplopp utan en välplanerad och samordnad politisk aktion. Han påstår att det fanns en kärna av politisk medvetna arbetare som drev fram oroligheterna. Mats Berglunds har påpekat att det har funnits en ”bråkig kultur” i de små svenska städerna sedan tidigare. Bråkigheten har använts som ett verktyg att bjuda motstånd samt att skaffa sig en bättre förhandlingsposition. I Stockholm inför marsupproret 1848 fanns det en radikaltidning Söndagsbladet, som tidigare pekats ut som en tidning som kan sätta folkmassan i rörelse. Resultaten från min tidigare forskning visade att Söndagsbladet var väldigt positiv över utgången av februarirevolutionen i Paris 1848 och välkomnade dess spridning över hela kontinenten.

Om man använder Jeremy Popkins resultat i fallet marsrevolten 1848 som går ut på att massmedierna i högsta grad var delaktiga i skapandet av omständigheter som ledde till våldsamheterna i Lyon, då kan man anta att massmedierna i Stockholm, särskilt Söndagsbladet, på samma sätt kunde varit delaktiga i skapandet av omständigheter som ledde till våldsamheterna. Denna hypotes stärks av resultat från min tidigare forskning där det visade sig att den liberala Aftonbladet och den radikala Söndagsbladet anklagade varandra för att hetsa upp folket till revolt.

Utifrån min tidigare forskning anser jag att det finns anledningar till att misstänka att Söndagsbladet inte passar inom ramen för den svenska kompromisslinjen mellan makthavarna och folket, som enligt Österberg rådde från mitten av 1500-talet till våra dagar. Som en komplettering till källmaterialet har ytterligare en tidning valts för denna studie: Folkets Röst, som hade en direkt anknytning till Söndagsbladet. Den startades efter marsupproret av den avhoppande redaktören Franz Sjöberg och hans tidning pekades ut som ännu mer radikal än Söndagsbladet. Dessutom stod han ideologiskt mycket nära Lois Blanc, ledaren för februarirevolutionen i Paris.

Det övergripande syftet med denna studie är försöka ta reda på om dessa två tidningar förespråkade fysisk protest istället för lagligt motstånd. Därmed skulle jag kunna bidra med något till debatten om konsensus respektive konflikt i den svenska politiska kulturen. För att kunna ta reda på om de två radikala tidningarna förespråkar fysisk protest används Jill Harsins slutsatser om de tre aspekterna som kännetecknar radikaler i Frankrike: våld, heder och romantik.

Därför blir frågeställningen:

- Hur framställer tidningar i sina texter förhållandet mellan de rika och de fattiga? Vilken inställning till de rika framgår enligt tidningstexterna?
- Hur ser tidningarnas syn på våldsutövning ut i konflikten mellan två motparter? Finns det någon öppen eller dold argumentation för att använda våld mot de rika och därmed skapa en ny samhällsordning? Hur ser argumentationen för våldsutövning ut i tidningarnas analyser av 1848 års revolutioner?
- Vilket beteendemönster förespråkade tidningar? Finns det några likheter med Harsins definition av heder och manlighet?
- Finns det exempel där tidningar i enighet med den romantiska epoken framställer hjältar som övervinner sin erfarenhetsvärld? Om det finns, vilken argumentation används för att legitimera våldsutövningen? Finns det uttalanden där tidningar försöker koppla gamla hjältar med sin samtid?

5. Källkritik, metod och disposition

5.1. Källkritik

Det framgår ur inledningen att källmaterialet till denna studie består av två veckotidningar som vid revolutionära stormningar 1848 hade sin läsarkrets i arbetarklassen: Söndagsbladet och Folkets Röst. Bägge tidningar har av historieforskare betraktats som radikala arbetartidningar som gärna framförde socialistiska idéer,⁹⁹ och bägge har ansetts vara opinionsbildare för arbetarklassen i Stockholm i slutet av 1840-talet.¹⁰⁰ Tidningarna finns tillgängliga på Kungliga Biblioteket i Stockholm. Söndagsbladet finns bevarad i tryckform medan Folkets Röst finns tillgänglig på mikrofilm, med undantag av den allra första upplagan som saknas. Undersökningstiden för Söndagsbladet sträcker sig från starten år 1845 tills slutet av 1849 då tidningen köptes av hovet, medan för Folkets Röst sträcker sig undersökningstiden från starten år 1849 fram till slutet av år 1850.

Med tanke på att alla historiska undersökningar kräver en kritisk granskning av källmaterialet har jag till denna studie valt Lars Arne Norborgs bok *Källor till Sveriges historia* som hjälpmedel för att lösa detta problem. Han påpekade att det finns flera förutsättningar som man måste ta hänsyn till för att kunna utnyttja tidningar som källor. Den första är kännedom om källmaterialet av primär respektive av sekundär karaktär. När det gäller utlandsmaterialet dominerar det sekundära stoffet som i de flesta fall är hämtat från de stora nyhetsbyråerna som vidarebefordrar endast en bråkdel av det material som de tar emot. Principer som ligger till grund för denna filtrering av nyhetsflöde är ganska okänd. Oftast kan det vara den enskilde tjänstemannens omdöme.¹⁰¹

Min studie innefattar källor som nyhetstexter, ledare, följetonger och en krönika. Dock måste man påpeka att när det gäller 1800-talets press blir det svårt att göra någon skillnad mellan ledartexten och andra texter med tanke på att ledartexten inte framträder lika tydligt på tidningens första sida som i dagens tidningar. Enligt Norborgs modell bör källvärdet för mitt källmaterial vara högt, de flesta av primär kvalitet, förutom nyhetstexter från utlandet vars källvärde blir av sekundär kvalitet.

Den andra förutsättningen som Norborg påpekade gäller studier av tidningens opinionsbildande funktion. Där går det oftast att främst inrikta sig på ledaravdelningen

---

⁹⁹ Ragnarstam 1986, s.35; Berglund 2009, s.353; Bäckström 1974, s.49

¹⁰⁰ Berlund 2009, s.353

¹⁰¹ Norborg 1968, s.238

med tanke på att tidningens politiska ståndpunkt framträder klarast på dess ledarsida. En väsentlig fråga är vem som äger tidningen och i vilken utsträckning ägarintressen kan påverka en tidnings allmänna hållning. Den frihet som chefsredaktören har i förhållandet till ägaren kan vara avgörande och den är som störst när ägaren och chefsredaktören är samma person.¹⁰² I detta sammanhang är ägaren och chefsredaktören för Folkets Röst Franz Sjöberg, en och samma person. Tidigare var han även redaktör i Söndagsbladet, som ägdes av Edvard Sjöberg.¹⁰³ Däremot anser jag att det är oklart vilket roll Edvard Sjöberg hade i sin Söndagsbladet, förutom att han varit ägare. När man läser tidningens upplagor ser man att hans namn står i slutet av några texter. Det var också han som åtalades i samband med indragningen 1846 och han fick tillbringa en månad i fängelse. Under mina tidigare studier på C-nivå när jag studerade Aftonbladet visade det sig att Lars Hierta, när han försvarade sig från Söndagsbladets attacker pekade ut Edvard Sjöberg som ansvarig.¹⁰⁴ Detta indikerar på att han kunde haft en annan funktion i Söndagsbladet, förutom ägande.

Den tredje förutsättningen enligt Norborg blir tidningarnas inflytande över arbetarklassen under mitten av 1800-talet.¹⁰⁵ I detta sammanhang blir det svårt att avgöra hur långt Söndagsbladets och Folkets Rösts inflytande över Stockholms arbetarklass sträckte sig. Det som kan användas till detta syfte är tidningarnas uppläggs-siffror. De uppläggs-siffror för Söndagsbladet och Folkets Röst som redovisas i denna studie har hämtats från Sture M Wallers studie *Den svenska pressens upplagor 1842-1872*. Waller lyckades med att kartlägga totalupplagan för en mängd olika tidningar som existerade vid denna tidpunkt och enligt honom hade Söndagsbladet vid starten år 1845 en totalupplaga på 830 exemplar. Under år 1848 steg den till 2520 exemplar och sedan dess faller den till 500 exemplar år 1861 då tidningen upphörde att existera.¹⁰⁶ Att Wallers siffror är mycket tillförlitliga går det att se i en upplaga av Söndagsbladet från juni 1848 då redaktionen meddelade att den föregående upplagan har sålts i över 3000 exemplar.¹⁰⁷ Angående Folkets Röst uppgav Waller att totalupplagan på denna tidning var vid starten år 1849 var på 1650 exemplar och fram till år 1851 steg den till 4260 exemplar.¹⁰⁸ I en upplaga från 1850 meddelade Folkets Röst att tidningen har sålts i 2550 exemplar och jublade över att ingen annan tidning

---

¹⁰² Norborg 1968, s.239

¹⁰³ Bäckström 1971, s.49

¹⁰⁴ Mrkalj 2008,s.42

¹⁰⁵ Norborg 1968, s.233

¹⁰⁶ Waller 2001, s.189-190

¹⁰⁷ Söndagsbladet 1 juni 1848, s.4

¹⁰⁸ Waller 2001, s.88

hade haft så stora framgångar på så kort tid.¹⁰⁹ Dessa uppläggsiffror visar på att bägge tidningar var mycket lästa vid denna tid och dessa går även att jämföra med Aftonbladets som vid denna tid hade högsta uppläggsiffror på 7000.¹¹⁰

För att kunna ta reda på vilket inflytande Söndagsbladet och Folkets Röst hade över arbetarklassen i Stockholm måste man även ta reda på hur många av Stockholms invånare tillhörde arbetarklassen kring revolutionsåret 1848. Enligt uppgifter som finns tillgängliga hade Stockholm på 1840-talet drygt 84 000 invånare.¹¹¹ Att det även fanns andra arbetargrupper förutom de tre stora grupperna: hantverkare, manufaktur-fabriksarbetare och gruvarbetare framgår det ur inledningen (se kapitel 1.3.). Sedan finns det även uppgifter som visar att i Stockholm vid denna tid har funnits ett högt antal så kallade försvarslösa, det vill säga människor utan ordnad försörjning. Inom denna grupp växte det fram ett formligt förbrytarproletariat av hamnbusar och avdankade soldater.¹¹² Angående antalet människor som tillhörde arbetarklassen i Stockholm vid denna tidpunkt hittade jag endast en källa som säger att det manliga proletariet utgjordes av drygt 20 000 invånare. Dessa uppgifter hade enligt Landelius studie *1840-1850-talets bildningscirkel och arbetareföreningar i Sverige*, beräknats av Franz Sjöberg personligen.¹¹³ Här är det viktigt att påpeka att Franz Sjöberg definierade hela det manliga proletariet som en arbetarklass.¹¹⁴

Det är också viktigt att påpeka att uppläggsiffrorna inte är detsamma som tidningarnas läsekrets. Norborg påstår att tidningarnas läsekrets otvivelaktigt var långt större än antalet deras upplagor samt att det var mycket vanligt att flera hushåll samprenumerade på en tidning. Dessutom lästes tidningar i betydande utsträckning på näringsställen, klubbar och arbetsplatser där de anställda gemensamt höll en tidning.¹¹⁵ I detta sammanhang får man inte heller glömma att tidningarna under denna tid ofta lästes noggrannare och med större uppmärksamhet än under senare skeden. Dessa tidningar lästes av en intellektuell elit, exempelvis präster, ämbetsmän och lärare, som sedan i sin tur hade stora möjligheter att påverka andra. Vidare påstår Norborg att man nuförtiden anser att ledande artiklar i pressen når sin opinionsbildande effekt först via en numerärt relativt liten grupp av intresserade läsare som sedan fungerar som opinionsbildare var

---

¹⁰⁹ Folkets Röst 2 mars 1850, s.3

¹¹⁰ Lönnroth & Mattsson, 1996 s.189; Ragnerstam, 1986 s.134

¹¹¹ Ragnerstam 1986, s.24

¹¹² Jacobson 2006, s.43

¹¹³ Landelius 1936b, s.10

¹¹⁴ Landelius 1936b, s.110

¹¹⁵ Norborg 1968, s.234

och en inom sin krets. Denna modell för opinionsspridning borde, under delvis andra ekonomiska och kulturella betingelser, gälla även för perioden kring 1800-talets mitt.¹¹⁶

En intressant novitet som gällde tidningar under denna period var introduktion av följetong och dess expansion i olika riktningar bland annat till lättillgängliga texter som kortprosa, skiss, krönika, novellett och essäliknande översikter. Dessa texter byggdes ofta på starkt subjektiva värderingar och kategoriska ställningstagandet.¹¹⁷

I källmaterialet till denna studie används följetonger från båda tidningar, dock mest från Söndagsbladet på grund av att Folkets Röst publicerade ett fåtal följetonger som behandlade förhållandet i Stockholm. Söndagsbladets följetonger publicerades i nästan varje upplaga fram till år 1848 då marsrevolten bröt ut. Folkets Röst som startades efter marsrevolten valde istället att publicera följetonger från Frankrike som översattes till svenska. Denna tidning hade också publicerat ett antal reportage från England med motiveringen att närmare upplysa allmänheten om kapitalismens följder med tanke på att det elände som kapitalismen orsakade i andra länder ännu inte hade blivit lika stort i Sverige.¹¹⁸ Dessa utländska följetonger och reportagen har inte använts som källor till denna studie eftersom dessa inte återspeglar relationerna i Stockholm och därför inte är relevanta för denna studie. Undantaget är de texter som skildrar 1848 års revolutioner.

Att följetonger valdes som källmaterial i denna studie beror på att den ansågs som betydelsefull tidningsstoff av 1800-talets tidningsmän. Angående dess betydelse i dåtidens press uttalade sig *Norrlands - Postens* grundare och chefredaktör A.P. Lundin. Han ansåg att följetongen kunde uppfattas som ett instrument för social och politisk medborgarfostran. Den kunde även fylla en viktig funktion, nämligen att locka vissa personer att intressera sig för de viktiga politiska och ekonomiska frågor som de annars skulle ignorera. Följetongens metod, att behandla dem i fiktionens form och förbinda dem med enskilda människoöden skulle göra dem mer lockande.¹¹⁹

5.2. Metod och disposition

De tre aspekterna som kännetecknar franska radikaler: våld, heder och romantik är de tre primära ämnena som undersöks i denna studie. Mina forskningsfrågor har utarbetats utifrån dessa tre aspekter och målet är att ta reda på hur dessa aspekter framställs i den

---

¹¹⁶ Norborg 1968, s.234

¹¹⁷ Nordmark 2001, s.81

¹¹⁸ Folkets Röst

¹¹⁹ Nordmark 2001, s.85

svenska radikala arbetarpressen. Därmed blir *kvalitativ textanalys* den metod som används i denna studie. Målsättningen med textanalysen är att hitta följande:

- Tidningarnas texter eller uttalanden där det utkristalliseras ett förhållande mellan två motparter med olika ekonomiska förutsättningar.
- Uttalanden som anger tidningarnas inställning till den rika motparten samt argumentation för denna inställning.
- Uttalanden som utgör argumentation för eller emot våldsutövning mot den rike motparten.
- Uttalanden i tidningarnas analyser av 1848 års revolutioner som utgör argumentation för eller emot våldsutövning i syfte att förändra samhället.
- Uttalande som anger karaktärsdrag eller beteende hos personer som skildrades i tidningstexterna. De beteenden som förespråkas av tidningar kan direkt jämföras med montagnardisternas beteendemönster.
- Texter som kännetecknar den romantiska epoken, där en ”hjälte” som övervinner sin erfarenhetsvärld skildras. I detta sammanhang blir det relevant att ta reda på hur hjälten skildrades, hur våldsutövningen legitimerades samt eventuella kopplingar mellan hjälten och tidningens samtid.

Jag utgår ifrån att den första aspekten våldet, blir svårast att komma åt med tanke på att tidningar under denna tid hade fått kämpa mot indragningsmakten. Dessutom åtalades bägge två tidningsägare Edward och Franz Sjöberg vid flertal tillfällen samt hölls fängslade av regimen. Söndagsbladet hade även köpts upp till slut. Allt detta indikerar på att dessa två tidningar bevakades noggrant av myndigheterna. Därför måste denna studie även inriktas på att hitta tidningarnas dolda avsikter eller med andra ord att hitta en dold argumentation för utövande av våld. Ett undantag i detta sammanhang blir de tidningstexter som skildrar revolutioner i Frankrike med tanke på att indragningsmakten inte visade så mycket intresse att straffa sådana utfall, vilket innebär att tidningar hade lite större frihet att skriva om Frankrike (se kapitel 1.2.). Att legitimera våldsutövningen blev därmed lättare i dessa texter.

För att ta reda på de eventuella dolda avsikter valde jag först att undersöka hur förhållandet mellan de rika och de fattiga skildrades i tidningstexterna. Popkins studie om motsvarande förhållanden i Lyon användes för att skapa denna forskningsfråga. Om det visar sig att tidningarna var fientligt inställda till den rike motparten kan man leta efter argumentation för våldutövning i tidningarnas skildring av den rika motparten, det

vill säga uttalanden i tidningar som skulle framkalla en reaktion från läsarens sida. Ett annat sätt är att analysera tidningarnas hållning till politiska frågor som exempelvis allmän rösträtt eller de demokratiska folkrörelserna. Om det visar sig att tidningar hade en negativ inställning till dessa, då kan man anta att de hade några dolda avsikter. Den övergripande skillnaden mellan två tidningar som behandlar förhållandet mellan två motparter ligger i att Folkets Röst fokuserar på att skildra förhållanden från andra länder. Motiveringen var att upplysa allmänheten om kapitalismens konsekvenser i dessa länder där industrialiseringen hade kommit längre än i Sverige.

Den empiriska delen i denna studie omfattar fyra kapitel, från kapitel sex till kapitel nio. Det första tar upp förhållandet mellan två motparter och detta har delats upp i tre avsnitt. Indelningen gjordes efter de slutsatserna som utkristalliserade sig efter att analysen gjordes. Det andra kapitlet innefattar analysen av aspekten våld och detta kapitel har delats in i två delar där den första innehåller argumentation i frågan våldsutövningen mot den rike motparten. I den andra delen presenteras därefter argumentationen i samband med 1848 års revolutioner där tre folkliga massaktioner har valts till analys: februarirevolution i Paris, marsrevolten i Stockholm samt junirevolten i Paris. Med tanke på att min tidigare forskning visade att tidningen hade en positiv syn på februarirevolution i Paris antog jag att tidningen därmed även hade en öppen våldsargumentation i syfte att skapa ett annat samhälle. När det gällde marsrevolten i Stockholm visade att Söndagsbladet skildrade denna revolt väldigt negativt. Därmed blev det säkert att tidningen inte skulle använda sig av någon öppen argumentation. Dock fanns det fortfarande en möjlighet att tidningen skulle använda sig av en någon dold argumentation istället. Junirevolten i Paris 1848 har inte tagits upp i min tidigare forskning.

Det tredje kapitlet innefattar aspekten heder och där presenteras en jämförelse mellan montagnardisternas beteendemönster och de beteende som förespråkas av tidningarna. Källmaterialet som användes till detta syfte var oftast tidningarnas följetonger. Analysen av följetongerna bekräftade att dess innehåll stämmer bra överens med A.P. Lundins önskemål om att dessa kunde användas till medborgarnas uppfostran. Det visade sig att tidningarna rekommenderade vissa beteenden och tog avstånd ifrån andra.

Det fjärde och sista kapitlet innefattar den romantiska aspekten. Med tanke på att en revolution i 1790-talets Sverige aldrig ägde rum saknades därmed svenska motsvarigheter till de personer som franska montagnardister inspirerades av. Därför blir

utgångspunkten att de radikala svenska tidningarna skulle plocka fram andra personer från den tidigare historien. Efter att genomgången av källmaterialet gjorts visade det sig att endast en tidningstext som närmast motsvarar detta sammanhang hittades. Denna text publicerades av Folkets Röst och den skildrade Engelbrekt Engelbrektsson,¹²⁰ ledaren för upproret mot unionskungen Erik av Pommern, som ägde rum på 1430-talet. Utifrån denna text framgår det inte på vilka källor den utarbetades.

I ett historiskt sammanhang blev Engelbrektsson föremål för en rad olika tolkningar där bilden av Engelbrekt och hans uppror ofta har varierat. Alla dessa tolkningar har sin ursprungliga källa i *Karlskrönikan*, ett propagandaverk beställt av kungen Karl Knutsson Bonde på 1450-talet, det vill säga 20 år efter Engelbrekts död.¹²¹ Under 1800-talet då historieskrivningen och forskningen var nationellt inriktad och även skulle användas för att skapa en nationell samhörighet blev Engelbrekt ofta använd som en symbol för den svenska nationalismen. Han var ledare för ett av de mest omfattade upproren i svensk historia och han var den som företrädde svenska intressen mot en tyrannisk utländsk överhet.¹²²

Det är mycket möjligt att tolkningen av Engelbrektupproret som gjordes av Folkets Röst också kan ingå inom ramen för denna 1800- talets nationalistiska historieskrivning. Däremot är det mycket oklart vilket syfte tidningen hade, att i samband med en världsrevolution som även drabbat Sverige, publicera en krönika om upprorsledaren Engelbrekt Engelbrektsson. Dessutom förklarades han till ”en dyrbar martyr”¹²³ i avslutningen av krönikan, vilket är helt i linje med Harsins definition av den romantiska aspekten (se kapitel 2.1.).

---

¹²⁰ Folkets Röst 1 december 1849, s.3-4; Folkets Röst 8 december 1849, s.3-4

¹²¹ Lindkvist 1996, s.14

¹²² Lindkvist 2003, s.203.

¹²³ Folkets Röst 8 december 1849, s.4

6. Förhållandet mellan de rika och de fattiga

Textanalysen av källmaterialet visade att det går att urskilja tre olika kategorier av förhållandet mellan två motparter i tidningarnas texter. Kategoriseringen har gjorts efter tidningarnas tre olika inställningar till den rika motparten. Dessa tre förhållanden har jag valt att benämna som: *Förtryck*, *Respekt* och *Antisemitism*.

6.1. Förtryck

Detta förhållande kännetecknas av att den rika motparten förtryckte den fattiga. Därmed blev tidningarnas inställning till de rika förtryckarna väldigt negativt. Enligt bägge tidningar uppstod detta förtryck på grund av att samhället hade kommit in i en utvecklingsfas där en ny maktelit trädde fram med hjälp av en stor tillgång på kapital. Exempelvis påpekade Folkets Röst i en av sina serieartiklar *Social ordning och Social Frihet*¹²⁴ att de rika hade skaffat sig ett monopol i ”det produktiva kapitalet” som förvandlar de fattiga till slavar,¹²⁵ medan Söndagsbladet påpekade i artikeln *Penningens Tyranni*¹²⁶ att de rikas tillgång på kapital skapade en rikedomdyrkan i samhället som enligt tidningens uppfattning hade fått allt större utbredning samt förde med sig att pengar till slut hade fått samma betydelse som religion. Därför intogs en kraftig ställning emot rikedomdyrkan och sedan påpekades att människligheten snart kommer att: ”resa altare åt en ny Afgud, lumpnare än alla andra, åt Penningen” med tanke på att denna dyrkan hade gått alldeles för långt.¹²⁷

Vidare argumenterade Söndagsbladet i denna text för att bevisa att alla människor behandlades av omgivningen efter sin ekonomiska förmögenhet där den fattige mannen överallt i samhället möttes med förakt samtidigt som den rike möttes med ödmjukhet och respekt, trots att den rike oftast hade tjänat sina pengar genom bedrägeri. Sedan angreps domstolsväsende och kyrkan som enligt tidningens uppfattning medverkade i denna behandling av människor. Därmed framgår det att Söndagsbladet gärna ville måla upp domstolsväsendet och kyrkan som två institutioner som kontrollerades av den rika motparten. Följande citat anger hur tidningen resonerade i detta sammanhang:

Domare, hvilken hälsat den fattige arbetaren med snösor och hån, artigt bugar och småler emot den rike mannen, som kanske inträder för att försvara den smutsigaste sak... Prest som knappast gifver sig tid att läsa en kort begrafningsbön öfvert den fattiges stoft, timalt orerar öfver den rike hädanddångens ”*stora förtjänster*”, hvilka dock oftast icke bestått i

¹²⁴ Folkets Röst 22december 1849, s.2; Folket Röst 29 december 1849, s.2

¹²⁵ Folkets Röst 29 december 1849, s.2

¹²⁶ Söndagsbladet 29 april 1849, s.2-3

¹²⁷ Söndagsbladet 29 april 1849, s.2

annat än att genom bedrageri och girighet samla penningar i sin kassakista¹²⁸ (tidningens kursivering).

Tidningen ansåg att följderna av rikedomssyftan blir att ”all aktning för dygd, heder och rättsinne” kommer att försvinna med tanke på att ingen längre skulle bry sig om vilka medel som använts för att skaffa sig kapital.¹²⁹ Samma ställningsstagande om att människor behandlas efter sin ekonomiska förmögenhet framgår även i Folkets Röst artikel *Individuell Frihet*¹³⁰ där tidningen öppet uppgav att ”staten är penningar” samt att i verkligheten fanns varken frihet eller jämlikhet utan pengar. Medborgarnas jämlikhet inför lagen kommenterades med följande: ”Lagen är lika för alla, men för att få rättvisa fördras **penningar**; alltså är lagen lika för alla, som hafva **penningar**”¹³¹ (tidningens fetsill). Därmed framgår det att bägge tidningars antagande stämmer bra överens med montagnardisternas syn på staten (se kapitel 2.1.).

Bägge tidningar gjorde en jämförelse mellan förtrycket som fanns vid denna tid med förtrycket i den tidigare historien. I artikeln *Har äfven arbetaren rätt att lefva?*¹³² påpekade Söndagsbladet att arbetaren inte fick säljas som ett djur eller stympas av sin herre som man gjorde med slaverna tidigare i historien. Däremot ansåg tidningen att förtrycket under denna tid hade blivit hårdare samt att arbetaren befann sig i ”en långt bedräfligare ställning, än någon föregående tid kan uppvisa” eftersom den person som ville arbeta inte kunde få sin existens garanterad genom arbetet, vilket enligt tidningen var en märklig skillnad jämfört med tidigare. Vidare uppgavs det att huvudorsaken till detta låg i en omfattande egoism ”som bäst uppenbarar sig i lagarne, de der på allt sätt gynna de rike på de arbetande folkklassernes bekostnad”¹³³.

Folkets Röst resonerade likadant i sin ledare *Det moderna Slafvariet och faran deraf för Samhället*¹³⁴ och påpekade att slaverna från tidigare tidsepoker hade bättre levnadsvillkor än arbetarna vid denna tid. Slaverna hade ingått i husbondens familj där husbonden var tvungen att stå för deras existens och trygghet. Som en motsvarighet till de gamla slavägarna framställdes ”kapitalisterna” som enligt tidningens uppfattning inte hade någon skyldighet gentemot sina arbetare längre än vad deras intresse tillät.

---

¹²⁸ Söndagsbladet 29 april 1849, s.2-3

¹²⁹ Söndagsbladet 29 april 1849, s.3

¹³⁰ Folkets Röst 15 december 1849, s.2

¹³¹ Folkets Röst 15 december 1849, s.2

¹³² Söndagsbladet 27 maj 1849, s.3

¹³³ Söndagsbladet 27 maj 1849, s.3

¹³⁴ Folkets Röst 10 november 1849, s.1-2

Följande citat visar att Folkets Röst ansåg att kapitalisterna fick bestämma över arbetarnas rätt att leva:

Från den tiden blef **arbetet blott en vara för Capitalistens speculation**, och sedan dess kan man äfven med fullt skäl påstå, **att arbetaren endast lefver så länge han finner arbete, och blott finner arbete så länge det ligger i Capitalistens intresse att låta honom arbeta och lefva** ¹³⁵ (tidningens fetstil).

Förtryckets konsekvenser hade närmare belysts av Söndagsbladet i en mängd texter, där de flesta publicerades före marsrevolten 1848. Oftast uppmärksammades att det saknades de grundläggande moralvärderingarna i samhället samt att det påpekade brister i lagarna. Exempelvis i följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet*¹³⁶ reflekterades över missförhållanden i Stockholm och tidningen meddelade att det var smärtsamt att följa det eländet som dagligen bredde ut sig på grund av de rikas förtryck. För att beskriva detta missförhållande användes termer som ”moralisk farsot”, ”plundringslustan” samt ”egoism” som följer av de rikas tillgång på kapital.¹³⁷

Den främsta måltavlan för tidningens angrepp i detta sammanhang var de personer som lånade ut pengar mot höga räntor, de som kallades för procentare eller ockrare. Vid flertal tillfällen uttryckte tidningen sitt förakt mot dessa människor. Exempelvis i artikeln *Hvem ger fart åt Procenteriet?*¹³⁸ skildrades denna verksamhet som ett ”blodsugande yrke” som hotar att förinta ”allt hvad heder och ära heter.”¹³⁹ Ett likadant ställningstagande hittades även i följetongen *Sextio procent*¹⁴⁰ där denna verksamhet likställdes med en omfattande plundring. Följetongen skildrade en procentare vid namn Svalberg som i sin jakt på att driva ut skulder lyckats med att under en och samma månad jaga två gäldenärer i landsförvisning, köra 15 till gäldstugan, drivit 20 kautionister till landsbygden och förpassat lika många upp till domstolen. Denne Svalberg anlände alltid med sina medhjälpare på plats för att själv kunna se och njuta av offrets lidande. Vidare uttryckte tidningen sitt missnöje med att meddela att en person som var skyldig pengar inte fick vila ifred om han hade dött med tanke på att procentare hade ordnat att denne person inte fick ha ett kors över sin grav och därmed vanhedrats. Tidningens uttryckte även sitt missnöje med procentarnas ”hederssak” det vill säga

---

¹³⁵ Folkets Röst 10 november 1849, s.2

¹³⁶ Söndagsbladet 25 mars 1847, s.3-4; Söndagsbladet 28 mars 1847, s.2-4

¹³⁷ Söndagsbladet 25 mars 1846, s.3

¹³⁸ Söndagsbladet 14 september 1845, s.4

¹³⁹ Söndagsbladet 14 september 1845, s.4

¹⁴⁰ Söndagsbladet 10 maj 1846, s.2-4; Söndagsbladet 17 maj 1846, s.2-5; Söndagsbladet 21 maj 1846, s.2-

deras lagliga rätt att driva in skulder.¹⁴¹ Sedan påpekades att procenteriet som en affärsverksamhet hade en väldigt negativ inverkan på samhällets utveckling. Det framgår att verksamheten var väldigt lönsamt och det uppgavs att procentare dagligen ”lägger han sig till det ena huset efter det andra” och därmed blivit allt rikare och mäktigare samtidigt som ”massan af folket är nedgräfd i ett chaos af skulder”. Följden av denna lönsamhet blev att verksamheten hade börjat sprida ut sig till alla samhällsklasser. Till och med hantverkare blev tvungna att följa trenden för att kunna säkra sin existens. På grund av detta ansåg tidningen att samhället stod inför en undergång: ”Samhället sönderfaller i tvenne delar; den ena lefver för att plundra, och de andra måste låta plundra sig för att lefva.”¹⁴²

En annan konsekvens av förtrycket utifrån Söndagsbladets synvinkel var att arbetet hade fått ett väldigt låg värde. Argumentationen gick ut på att visa att de fattiga fick arbeta och slita endast för att kunna överleva. Det uppgavs att arbetarna hade råd att köpa mat endast under vissa dagar i veckan, men under andra dagar fick de stå ut med svält. Därmed framställdes arbetet endast som en plåga för arbetaren medan arbetslösheten hade inneburit en säker undergång för dem. Exempelvis i följetongen *Sex skillingar om dagen och maten*¹⁴³ skildrades en föräldralös flicka vid namn Marie och som kämpade i fyra år mot fattigdomen genom att varje dag arbeta för maten och sex skillingar. Under tiden då hon kämpade för att överleva fick hon stå ut med förolämpningar, misshandel och våldtäkt. Vidare ansåg tidningen att fattigdomen inte var obotlig. Däremot hade den fattige svårt att bära sin tunga börda på grund av att fattigdomen medförde förödmjukelser som ”undertrycka hennes människoverde”¹⁴⁴ och som senare drev den fattige till brottslighet. Följande citat anger tidningens ståndpunkt där arbetet saknar sitt värde och endast blir en plåga för den fattige:

Arbetet, denna herrliga skänk af försynen hvarigenom livet får värde, hvaraf människan adlas och böjer sig upp till tinnarna af trefnadens tempel, detta samma arbete blir henne på så sätt en pest, en plåga, som förgiftar hennes trefnad och förtager henne det enda behag, hon nu tror lifvet äger.¹⁴⁵

Ytterligare en företeelse i samband med Söndagsbladets tolkning av förtryckets konsekvenser var att bland de rika rådde en fullständig likgiltighet för de fattiga

---

¹⁴¹ Söndagsbladet 17 maj 1846, s.3

¹⁴² Söndagsbladet 17 maj 1846, s.4

¹⁴³ Söndagsbladet 15 mars 1846, s.2-4; Söndagsbladet 22 mars 1846, s.2-4; Söndagsbladet 29 mars 1846, s.4-6

¹⁴⁴ Söndagsbladet 22 mars 1846, s.2

¹⁴⁵ Söndagsbladet 15 mars 1846, s.2

människornas lidande. Exempelvis i den hjärtgripande artikeln *Lyxen och Armodet*¹⁴⁶ skildrades de rika slösarna och deras nyårsfirande i Stockholm. Som en kontrast till deras lyxfestande framställdes en rörelsehindrad tiggare som satt utanför festlokalen. Det berättades i artikeln att de rika slösarna roade sig genom att kasta pengar till tiggaren som fick krypa som ett djur för att hämta pengar. Senare under festen sparkades han till döds och hans kropp täcktes nästan helt av snö förrän en människa visade intresse för honom.¹⁴⁷ Ett annat exempel för likgiltighet för de fattiga framstår i följetongen *Patronen och hans arbetare*¹⁴⁸ där tidningen påpekade fabrikspatronernas brister i ”medvetenhet af de skyldigheter de hafva mot menniskor och samhälle”. Tidningen ansåg att en bonde intresserade sig mycket mer för sin boskap än vad fabrikspatronerna intresserade sig för sina arbetare.¹⁴⁹ En anledning till denna likgiltighet för andra människors lidande fanns i att förtrycket framkallade en kedjereaktion där många människor började förtrycka sina närmast underordnade:

Att se den oberoende behandla den beroende med kärleksfullhet, med deltagande och tålmod, är något alltför ovanligt: husbonden förtrycker tvertom sina närmaste män, dessa åter de som stå under dem, hvilken tyraniska lustan derefter så systematisk fortgår, att de allra lägsta slutligen visa sin myndighet emot djuren. Ett samhälle uppstår på så sätt, bildadt af en skara, små och stora despoter: all kärleksfullhet försvinner, all gemensamhet upphör, all försonlighetsandra förqväfves; och då den underlägsne alltid måste tappa striden, förlorar äfven större delen af det betryckta samhället allt hopp, all tillit till ett högre väsende, till en vårdande försyns ledning af deras öden.¹⁵⁰

En annan intressant företeelse som framgår i argumentationen mot förtrycket var attackerna mot liberalen Lars Hierta som förekommer i bägge tidningar. Medan Folkets Röst nöjde sig med att upplysa allmänheten om Aftonbladets ”lögner”¹⁵¹ samt att föreläsa de socialistiska idéerna till honom¹⁵² gick Söndagsbladet betydligt längre i sina angrepp och uppgav i flertal texter att han arbetade för Englands intresse samt att ha förrådiska planer mot den svenska arbetarklassen. Han kallades ofta i Söndagsbladets texter för ”Rikets Judas” medan hans tidning Aftonbladet kallades för ”Engelska bladet”.¹⁵³ Vid ett tillfälle då Hierta försökte framställa sitt Aftonbladet som en

---

¹⁴⁶ Söndagsbladet 4 januari 1846 s.2-4

¹⁴⁷ Söndagsbladet 4 januari 1846, s.4-6

¹⁴⁸ Söndagsbladet 26 juli 1846, s.2-4; Söndagsbladet 2 augusti 1846, s.2-4; 9 augusti, s.2-3; Söndagsbladet 16 augusti 1846, s.2-4

¹⁴⁹ Söndagsbladet 2 augusti 1846, s.2

¹⁵⁰ Söndagsbladet 9 augusti 1846, s.2

¹⁵¹ Folket Röst 10 november 1849, s.2-3 *Aftonbladet bejugar Stockholms Riksdagsmän och Regeringsmän*

¹⁵² Folkets Röst 27 oktober 1849 s.2-3 *Lite Socialism åt Herr Hierta*

¹⁵³ Söndagsbladet 1 juni 1848, s.4

arbetarvänlig tidning svarade Söndagsbladet med att anklaga honom för landsförräderi: ”Arbetarklassen vet nog att skilja vän ifrån fiende: och det metall- hjärta som klappar i Aftonbladet har aldrig **varit svenskt**”¹⁵⁴ (tidningens fetstil). Sedan meddelades i en annan text att Hierta, i alla sina sinnen, tunga och förnuft var en engelsman medan endast i sina fötter var han en svensk.¹⁵⁵ Som argumentation för att han var en landsförrädare påpekades att han representerade utländskt intresse vid diskussion om import- och tullfrågor. Exempelvis i artikeln *Handtverks- och arbetarklassens petition*¹⁵⁶ framgår det att tidningen bekämpade import av utländska varor. Tidningen meddelade att införandet av en fri import var lika med ett ”utrotningskrig mot Svenska industrin” samt att den gynnade endast ”penningeintresse”.¹⁵⁷

6.2. Respekt

Detta förhållande framstår som en rak motsats till förhållandet Förtryck. Det förekommer dock sällsynt och det hittades några exemplar endast i Söndagsbladets upplagor. Det handlar om företeelsen där den hedersamme rike mannen visar sin förståelse, behandlar de fattiga väl och hjälper dem. Därmed ställs denne rike mannen i en direkt kontrast till förtryckaren. Exempelvis i följetongen *Sömmerska*¹⁵⁸ blev Sophie, en fattig ung arbetarkvinna hjälpt av en rik familj sedan de visade förståelse för hennes lidande. Förtryckaren i detta fall var hennes arbetsgivare. Ett annat exempel där den rike respekterar och behandlar den fattige väl hittades i följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet*¹⁵⁹ där en fattig snickargesäll vid namn Alfred Törner fick stor ekonomiskt hjälp av en okänd rik man då denne blev imponerad av Alfreds personlighet. Som förtryckaren i detta exempel framställdes Alfreds hyresvärd.

Ett välargumenterat exempel där förhållandet Respekt ställdes som kontrast till förhållandet Förtryck hittades i följetongen *Arbetets värde*.¹⁶⁰ Följetongens första del skildrade förtrycket i skomakaren Syls verkstad där 18 gesäller och läropojkar arbetade. Stämningen på verkstaden var dålig då arbetarna kände sig uppgivna och demoraliserade med tanke på att de fick en låg lön som inte ens räckte till att köpa tillräckligt med mat. Dessutom förekom ofta fylleri och slagsmål bland dem. En av

---

¹⁵⁴ Söndagsbladet 30 april 1848, s.6

¹⁵⁵ Söndagsbladet 28 maj 1848, s.4

¹⁵⁶ Söndagsbladet 4 juni 1848, s.2-3

¹⁵⁷ Söndagsbladet 4 juni 1848, s.3

¹⁵⁸ Söndagsbladet 6 december 1846, s.2-4; Söndagsbladet 13 december 1846, s.2-3; Söndagsbladet 20 december 1846, s.2-4

¹⁵⁹ Söndagsbladet 25 mars 1847, s.3-4; Söndagsbladet 28 mars 1847, s.2-4

¹⁶⁰ Söndagsbladet 15 november 1846, s.2-4; Söndagsbladet 22 november 1846, s.2-4; Söndagsbladet 29 november 1846, s.2-4

arbetarna berättade att han aldrig kunde samla ihop tillräckligt med pengar till att köpa kläder för att kunna visa sig bland folk medan en annan arbetare berättade att han sedan många år tillbaka ofta misshandlades av sina överordnade och andra arbetare.¹⁶¹ Hantverksmätare Syls skildrades som en man med ambitioner att hamna i högre kretsar. Större delen av vinstpengarna investerade han för att handla dyra föremål för att lämna ett gott intryck efter sig och skaffa sig vänner från högre kretsar.¹⁶² Han var likgiltig inför sina anställda och betraktade dem som vilda djur som dricker alkohol och slåss mot varandra.¹⁶³

Detta förändrades sedan Syls besökte sin blivande svärson Strand som också var en hantverksmästare. Först blev han överraskad när han insåg att stämningen på Strands verkstad var nästan harmonisk och sedan blev han nyfiken och frågade sin blivande svärson om hur detta var möjligt. Strand berättade att han fick anstränga sig för att genomföra reformer på sin verkstad för att få en bättre stämning, nöjda arbetare och en ökad produktion. Redan i början insåg han att arbetarna var apatiska mot honom och för att få deras respekt inbjöd han sina anställda att sitta med honom vid matbordet och äta samma mat som han åt för ungefär samma pris som de brukade betala för mat på krogen. Han var även beredd på att ta förluster. Från början hade arbetarna inget förtroende för sin arbetsgivares avsikter och ville inte äta med honom men ganska snart kom den ena efter den andra. Sedan dess förändrades stämningen till det bättre och arbetarna fick allt mer förtroende för honom. Följande citat anger hur Strand resonerade kring betydelsen av ett bra förhållande mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Hans berättelse anger att klyftan mellan hans anställda och honom hade minskat sedan han tagit initiativ. Detta förde med sig att arbetet hade fått ett högre värde:

Detta har nu fortgått ett år från elandet äro mina arbetare nu i välstånd, de välsigna mig, de äro mig tillgivna, jag har i dem trofasta vänner istället för lurande belackare, försåtliga skalledjur. De vaka över mig liksom jag öfver dem: de ser arbetets värde erkänd genom den fot hvarpå de hållas, de se sig icke förskjutna utan tvertom hyllade, finna sig lyckliga, och jag så med. Den som har folk i sitt hus, må vårda dem; den som ej gör, förtjänar ej att andra med svett och möda anstränga sig för hans rigtande... Det är ingen konst att demoralisera folk, om man vill det; tillståndet inom vår hufvudstads arbets-idkande klass gifver exemplet derpå. Men menniskorna äro lika sig öfverallt. Sådane man vill hafva dem, blifva de.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ Söndagsbladet 15 november 1846, s.3

¹⁶² Söndagsbladet 15 november 1846, s.3-4

¹⁶³ Söndagsbladet 22 november 1846, s.3

¹⁶⁴ Söndagsbladet 22 november 1846, s.3

Hantverksmästaren Strand kallades för ”ett ädelt hjärta” det vill säga en arbetsgivare med höga moralvärderingar, som inte var likgiltig för den fattige, som var beredd att ta förluster och som gärna delade med sig ”erkännande derigenom arbetets värde”. Vidare påpekades att denne sorts arbetsgivare ”står i moraliskt hänseende ojemnförligt öfver dessa högmögende borgerliga procentare” som enligt tidningens uppfattning hånade arbetet genom att ignorera bort sina egna arbetare, dekorera sina hus med ”silfverpjeser” och andra dyrbara föremål för att dra uppmärksamhet och skaffa sig vänner från högre kretsar.¹⁶⁵

Ur samtalet som fördes mellan två fiktiva huvudkaraktärer i denna berättelse Strand och Syls, kunde man spåra upp hur tidningen förde kravet på förändring av arbetsförhållandet samt mänskliga rättigheter. Hantverksmästarens Syls som i början tillhörde förtryckarna gick med på att följa Strands exempel och detta resulterade i att stämningen även på hans verkstad förbättrades. Följetongens innehåll anger att syftet med denna text var att förespråka reformer där fokus riktades på att den rike måste förändra sin inställning gentemot den fattige och därmed medverka i att förändra samhället. Personligen anser jag att beskrivningen av detta förhållande har stora liknelser i den konservativa ideologin där en hantverksmästare framställs som en faderliknande gestalt som tar hand om sina gesäller på samma sätt som en fader tar hand om sin egen familj. Det är sannolikt att tidningen önskade sig ett sådant förhållande även i verkligheten. Dock kan det även finnas en dold argumentation för samhällsomstörtning i detta exempel. Det är möjligt att genom en revolution ersätta ”förtryckaren” med ett ”ädelt hjärta”. Följetongen avslutades med ett ställningstagande som visas i citaten här nedan. Den går ut på att arbetets värde ökar då förtrycket upphör och arbetaren får en högre status:

Arbetets värde sjunker till ett intet der arbetaren förtryckes och ej tillerkännes sina rättigheter som medborgare och menniska; men dess *värde* stiger der *arbetaren* höjes, materiellt och intellektuellt, ty *arbetet* och *arbetaren* äro så sammanväxta med hvarandra, ja så innerligt förenande, *att de tu äro ett*¹⁶⁶ (tidningens kursivering).

6.3. Antisemitism

Detta förhållande kännetecknas av att den rike tillhör den judiska minoriteten. Argumentation skiljer sig mot de andra två förhållandena i det avseende att tidningar inte tog upp frågor som behandling av de fattiga utan tyngden låg på att måla upp den

---

¹⁶⁵ Söndagsbladet 15 november 1846, s.4

¹⁶⁶ Söndagsbladet 29 november 1846, s.4

rike judiske mannen som en fiende på grund av dennes etnicitet. Dessa tidningstexter som med dagens mått uppfattas som antisemitiska förekommer i bägge tidningar, dock mycket mer i Folkets Röst. I Söndagsbladet är det antisemitiska språket synligt då tidningens fiender oftast hade med sig ”silverpjäser” vilket förknippades med judarna på denna tid. I andra texter var antisemitismen synlig då Lars Hierta anklagades för att vara judarnas vän eller för att vara en jude själv. Vid ett tillfälle publicerades även en illustration av Lars Hierta där man kunde se honom med en lång näsa.¹⁶⁷

Argumentation för att framställa de rika judar som fiender framstår huvudsakligen i Folkets Rösts texter. Den gick ut på att likställa judar med penningar, att skildra judar som bedrägliga människor som hade berikat sig med olagliga medel samt att påpeka att judarna alltid har dolda avsikter även när de hjälper andra människor. Att tidningen ansåg judar som fiender framstår det exempelvis i kommentarer som ”juden kunna begå hvilken låghet som helst”¹⁶⁸ eller i samband med påskens firande då tidningen uppgav att judiska präster hade mördat Jesus för att han avslöjat deras ”skrymteri och girighet” och tänkt avskaffa deras ”makt och rikedomar”.¹⁶⁹ I en annan text utpekades ”penningejudar” som den grupp som har mest intresse av att ”qvarhålla arbetarklassen i dess nuvarande beroende och elände” samt att de inte ville ingå i en allians med andra industrialister och arbetare emot de reaktionära i Europa.¹⁷⁰ Att judarna likställdes med bedrägeri och pengar gick det att se i ett uttalande då tidningen kommenterade en märklig utländsk händelse, där den rike judiske affärsmannen Rotschild lånade ut 30 millioner francs till påven. Samtidigt fick påven förbinda sig att betala 40 millioner tillbaka. Händelsen kommenterades med följande: ”Som man här af ser, äro Israels barn sig alltid lika”.¹⁷¹

Argumentationen om att judar alltid har dolda avsikter enligt Folkets Röst uppfattning går det att läsa i en text då tidningen kommenterade en insamling till välgörenhets ändamål. Även de judar som deltagit i insamlingen nedsmutsades av tidningens kommentarer vilket tyder på att tidningen ville framställa judar som fiender trots att deras handlingar syftade till att hjälpa andra människor:

Gefle-tidningarna berättar att juden Benjamin Leja till stadens magistrat aflemnade en summa af 1,867 rdr 37 sk.rgs, deraf årliga räntan bör användas till bekländat åt fattiga skolbarn, men de hafva glömt att tilläga, det, samtidigt med denna present, en af hr Leja

---

¹⁶⁷ Söndagsbladet 11 juni 1848, s.4

¹⁶⁸ Folkets Röst 11 maj 1850, s.2

¹⁶⁹ Folkets Röst 30 mars 1850, s.3

¹⁷⁰ Folkets Röst 30 mars 1850, s.1

¹⁷¹ Folkets Röst 30 mars 1850, s.3

handelsbetjenter ingifvit ansökan till dervarande magistrat, att få öppna galanterihandel i staden, och att han har allt hopp att få ansökningen bifallen. Vi trodde väl också att juden icke skulle ge bort äpplet utan att få päronet igen.¹⁷²

Den främsta måltavlan för Folkets Röst angrepp var en judisk industrialist vid namn Jakob Philipsson. I syftet att ”försvara den fattiges och betrycktes rätt emot de rikes och mäktiges tyranni”¹⁷³ publicerade tidningen en serie artiklar om att Philipsson berikade sig med olagliga medel. Exempelvis i artikeln *Kan juden Jakob Philipsson anses vara välkänt?* ansträngde sig tidningen med att upplysa sina läsare om att Philipsson hade skaffat sig ”brandskade- ersättningar, hvartill han icke varit berättigat”.¹⁷⁴ Senare vid ett flertal tillfälle ironiserade tidningen med att Philipsson kände sig tvungen att anmäla tidningens ägare Frans Sjöberg. Domstolen som behandlade ärendet dömde till Philipssons fördel och förklarade Sjöberg vara skyldig. Utgången av rättegången kommenterades ironiskt då det meddelade att allmänheten inte kommer att justera sin uppfattning efter den domstol som ansåg att ”juden är en hederlig karl” med tanke på att de har fått en annan uppfattning sedan tidningen publicerade en stor mängd av bevismaterial om ”Philipssons bedrägeri”.¹⁷⁵

Alla dessa uttalanden tyder på att tidningen Folkets Röst uppfattade den rike judiske mannen som en fiende i dubbel bemärkelse: först på grund av etnicitet och sedan på grund av förmögenhet.

---

¹⁷² Folkets Röst 7 december 1850, s.1

¹⁷³ Folkets Röst 30 november 1850,s.2

¹⁷⁴ Folkets Röst, 20 juli 1850,s.3

¹⁷⁵ Folkets Röst 30 november 1850,s.2

7. Våld

7.1. Fysisk konflikt mot den rika motparten

Textanalysen av källmaterialet visade på att det förekommer väldigt öppna uppmuntringar till våldsutövning i bägge tidningar och dessa var riktade mot de personer som tidningar betraktade som sina fiender. Dessa personer framställdes antingen som laglösa människor eller som landsförrädare. I många texter uppgavs det att de rika skaffade sig kapital oftast genom bedrägerier vilket går att tolka som att tidningar ville framkalla en reaktion från läsaren. Exempel på sådana uttalanden förekommer i Söndagsbladet både före och efter marsrevolten 1848 (se kapitel 6.1.). Det nämndes tidigare att deras huvudfiende Lars Hierta anklagades för landsförräderi. I artikeln *Patronerne och Arbetarne*¹⁷⁶ meddelades att han kommer att dö på grund av sitt dubbla spel mot folket samt landsförräderi då han försökte utrota svensk industri. Följande citat kan uppfattas som att tidningsredaktionen gärna ville se honom död, tillsammans med de andra kapitalisterna:

Våld, förtryck och tyranni få icke utövas af adelsväldet och prestväldet; men rikedom-
intresset må få plåga och förtrycka folket huru mycket som helst- se der Lars Hjertas lösen!
Nej, hycklare, dit skall det icke gå! Du skall stupa med penninge- artistokratien, du skall
kråla som masken i stoftet innan din banna är slut! Men för den politiska förbrytaren gifves
ingen syndabekännelse... Aldrig skall svenska nationen glömma, att du låtit dig besolda dig
af utländningen för att undergräfvat svensk industri och svensk husflit, alltså Sveriges
sjelfbestånd och frihet. Din grafskrift skall lida: Lars Hierta, Jury mannen och_ ____ _ (ordet
ej angivet i texten).¹⁷⁷

Ett annat exempel hämtades ur Söndagsbladets följetong *Sextio procent* där det skildrades procentarnas verksamhet på ett sådant sätt att det framgår tydligt att man ville framkalla en reaktion från läsarens sida. Följande citat anger att tidningen uppfattade dessa människor som sadistiska mördare och plundrare, vilket kan också tolkas som att tidningen öppet uppmuntrade till våld mot dessa personer:

Ockrare, of gedieget skrot och korn, äro att likna vid Italiens *Bravi*. Ej så, som skulle de för
ett par silfverstycken på öppen gata ränna stiletten i hvilken som helst: nej, de mörda sina
offer utan att dock aflifva dem: de sönderstycka dem lefvande, inlägga dem i sprit och börja
sedan med dem sina experimenten. Deras offer försunnas ej att komma i grafven, förr än
naturens ordning bjuder det, men de döda dem likafullt.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Söndagsbladet 25 juli 1848, s.3-4

¹⁷⁷ Söndagsbladet 25 juli 1848, s.3-4

¹⁷⁸ Söndagsbladet 21 maj 1846, s.4

Öppen våldsargumentation av Folkets Röst går att hitta i de antisemitiska yttringarna (se kapitel 6.3.) särskilt i den text som handlade om påskfirande där det meddelades att judarna mördade Jesus. Även i de andra uttalanden visade det sig att denna tidning ville framställa judar som laglösa människor och därmed uppmana till våld mot dem. Det har nämnts att huvudmåltavlan var den judiske industrialisten Jacob Philipsson och det visade sig att tidningen inte ville acceptera domstolens beslut om att han var en hederlig karl, vilket också går att uppfatta som en öppen uppmuntran till våld mot honom. Tidningen gick väldigt långt och uppgav även jurymedlemmarnas namn samt önskade dem all lycka i fortsättningen, vilket även går att tolka som att tidningen hotade dessa personer. Att tidningen ansåg dessa människor som landsförrädare framgår i följande citat:

Herrarne Nordström, Arfwidsson, Rydqvist, Pfeffer, Brodin och Törnebom hafva även satt deras medborgerliga anseende och eviga välfärd i pant för att juden är hederlig karl... Vi undra blott om äfven allmänna omdömet skall låta justera sig af detta domslut.¹⁷⁹

Som en argumentation för våldsutövning i syfte att förändra samhället går det också att uppfatta de tidningstexter som skildrar ett hårt förtryck där inställningen till den rika motparten var väldigt negativt. I Söndagsbladets texter som publicerades före marsrevolten 1848 hittades inga uttalande som skulle visa hur tidningen ansåg att förändringar skulle kunna göras förutom att den rika motparten måste förändra sin inställning mot de fattiga (se kapitel 6.2.). Därmed anser jag att tidningen antingen hade dolda avsikter i att åstadkomma en samhällsförändring med en revolution eller inte alls hade några andra idéer.

Några av de texter som skildrade förtrycket och dess konsekvenser avslutades med att Söndagsbladet uttalade sig i frågan om väpnad konflikt mot de rika i framtiden. Därmed blir det relevant att resonera kring varför fysisk konflikt togs upp i detta sammanhang. Att det gjordes går det att tolka på två olika sätt: att den var aktuellt vid denna tid eller att tidningen ville aktualisera den. Citaten som följer nedan är hämtad ur följetongen *Sex skillingar om dagen och maten* och den visar att tidningen uttalade sig negativt i frågan om en fysisk konflikt. Det blir dock väldigt svårt att avgöra om tidningsskribenten uppgav sina uppriktiga avsikter eftersom inställningen mot de rika i denna text var väldigt fientligt (se kapitel 6.1.). Om tidningen hade skildrat ett förhållande som kännetecknas av ömsesidig respekt och uttalat sig negativt i frågan om fysisk konflikt då skulle jag kunna fastställa att detta var tidningens uppriktiga avsikter.

---

¹⁷⁹ Folkets Röst 30 november 1850,s.2

Men i detta fall är det inte så. Därför anser jag att tidningen hade ett dolt syfte med detta uttalande. Möjligtvis kan detta uppfattas som att tidningen endast var emot en spontan våldsutövning, på samma sätt montagnardisterna (se kapitel 2.1.):

De rike och de fattige bjuda ut hvarandra på en aldrig slutande kamp. Begges lif och död, framtid och existens bero på en träff, den intet menskligt väsende kan förutsäga. Verkande för hvarandra, skulle de göra underverk, ställde *mot* hvarandra, duka de bägge under i striden... Rikedom och armodet beväpnade mot hvarandra, äro samhällets olycka; komma de en gång att framgå arm i arm med hvarandra, blir den alliansen dess pånyttfödelse.¹⁸⁰

En annan följetong som skildrade det hårda förtrycket *Patronen och hans arbetare* avslutades på samma sätt som det föregående exemplet då tidningen uttalade sig negativt i frågan om fysisk konflikt. I denna följetong jämfördes arbetare med djuren (se kapitel 6.1.). Skillnaden i argumentationen jämfört med det föregående exemplet var att tidningen nämnde att de rika förfogar över stora materiella resurser, vilket är ett bra argument emot en spontan våldsutövning:

... sönrande och med spända vapen lutande på hvarandra, båda begge sina grafvar, och rikedom, segrande så länge de materiella resurserna stå till buds.¹⁸¹

Ett ytterligare exempel där fysisk konflikt togs upp till diskussion hittades i artikeln: *Folket behöfver ej denna vinter ropa: bröd, bröd!*¹⁸² I denna text reflekterades över hur ett uppror av de hungriga folkmassorna i Sverige skulle kunna hejdas. Bakgrunden till denna diskussion var brist på spannmål. Problemet hade slutligen lösts efter utdragna förhandlingar så att hungersnöden hejades i tid. Denna text framstår som lite satirisk då tidningen skildrade en episod som utspelade sig i Frankrike under Napoleontiden där hungriga folkmassor ställde sig framför militären och vägrade att förflytta sig. Sammandrabbningen hejdades enbart genom Napoleons personliga engagemang. Tidningen påpekade att Napoleon, innan han blev kejsare var nästan lika smal som folket som revolterade. När han ställde sig framför folket insåg alla att han kanske inte äter så mycket bättre än dem själva. Sedan påpekades att det inte fanns någon människa i Sverige som skulle kunna stoppa hungriga människor från att revoltera med tanke på att alla högt uppsatta personer var överviktiga, vilket var raka motsatsen till folket som var smala och hungriga.¹⁸³ I detta exempel avslöjade inte tidningen sin åsikt i frågan om en fysisk konflikt, dock denna jämförelse mellan

---

¹⁸⁰ Söndagsbladet 29 mars 1846, s.6

¹⁸¹ Söndagsbladet 16 augusti 1846 s.4

¹⁸² Söndagsbladet 5 januari 1847, s.2-3

¹⁸³ Söndagsbladet 5 januari 1847, s.3

makthavarna och folket som överviktiga respektive smala och hungriga samt att den svenska staten representerades av personer som inte kunde identifieras med folket går att uppfatta som att tidningen ville legitimera våldsutövningen.

Efter marsrevolten framförde bägge tidningar i ett flertal texter att de förespråkade sociala reformer med lagliga medel för att stoppa förtrycket. Exempelvis meddelade Söndagsbladet i den tidigare nämnda artikeln *Penningens Tyranni* att grunden för samhällsolyckan ligger i de orättvisa lagarna samt meddelade att reformer måste genomföras så att: ”alla folklasser erkännas lika i sina medborgerliga rättigheter, så att hvarje klass får utveckla sig i öfverenskommelse med sitt eget inre, utan att trängas i skuggan af de öfrige”.¹⁸⁴ Vidare påpekades att alla människor borde ha ett ökat inflytande för att kunna genomföra dessa reformer. Däremot gick det inte att se om tidningen ville ha en allmän rösträtt för att få en ökad inflytande av folket. Med tanke på att tidningen inte hade uttalat sig om att den förespråkar en allmän rösträtt antar jag att tidningen inte ville ha den heller.

Folkets Röst resonerade likadant som Söndagsbladet i sina texter och framförde vikten av sociala och politiska reformer. Exempelvis i den tidigare nämnda artikeln *Individuell Frihet* där tidningen likställde staten med penningen, meddelades att det inte fanns något annat medel att stoppa förtryck än att ”genom en social reform söka häfva penningens makt och herravälde”.¹⁸⁵ I en annan text *Det moderna slafveriet* förklarades även hur man skulle komma till en sådan reform: ”**genom att göra alla samhällsmedlemmar lika politiskt berättigade och återgifva suveräniteten åt folket**” (tidningens fetstil).¹⁸⁶ Detta uttalande går att tolka som att tidningen förespråkade allmän rösträtt. Däremot hittades i samma text ett annat uttalande som visar på att Folkets Röst kanske inte ville ha en allmän rösträtt som ett nödvändig steg för att kunna genomföra reformer: ”På allmän rösträtt lefver verkligen ingen” vilket går att tolka som att tidningen inte riktigt visste hur man skulle göra för att genomföra reformer eller kanske hade dolda avsikter.

En annan väsentlig fråga i detta sammanhang blir tidningarnas inställning till arbetarnas föreningar eller så kallade Bildningscirklar. Det hittades ett exempel i Folkets Röst som visar att Franz Sjöberg personligen var involverad i en arbetarförening i Stockholm. I ett brev som publicerades av hans tidning och som även undertecknades av

---

¹⁸⁴ Söndagsbladet 29 april 1849, s.3

¹⁸⁵ Folkets Röst 15 december 1849, s.2

¹⁸⁶ Folkets Röst 10 november 1849, s.2

honom personligen uppmanades arbetarna att ansluta sig till hans arbetarförening.¹⁸⁷ Ur brevet framgår det att han fick försvara sig från anklagelser om att hans förening förespråkade andra medel än de lagliga. Sjöberg och de andra styrelseledamöterna försäkrade sig i brevet att ”ingen bland oss tänkt att för våra strävanden använda andra än lagliga medel” och samtidigt förkastades även ”de grundlösa” påståendena från ”fienderna af vår klass och vår rätt som menniskor” som tidigare hävdade att det fanns ett annat syfte med föreningen. Faktum att han var tvungen att öppet försäkra sig om sina ”lagliga” avsikter tyder på att han inte var en person att lita på.

Att även Söndagsbladet kunde ha dolda åsikter kring denna fråga kunde man se då tidningen ändrade sin hållning till arbetarföreningar efter marsrevolten 1848. Exempelvis i den tidigare nämnda följetongen *Sömmerskan* som publicerades mer än ett år före marsrevolten meddelades att det vore bättre om ”dylika styftelser aldrig funnos till” med tanke på att dessa utträttade ”mera ondt än godt”, att deras inflytande var lika med ”en tom illusion” samt att dessa föreningar främjade en rak motsats till det de skulle främja. Följande citat anger Söndagsbladets negativa hållning till dessa organisationer före marsrevolten 1848:

Istället för att således ”befrämja” arbetet, blir följden af sällskapets verksamhet, efter så beskaffade principer, att det *störtar arbetet*, genom att insöfva de arbetande i ett falskt hopp som sällan realiserar. De ädlaste bevakelsegrunder, de vackraste afsigter få oftast en verkan, rakt motsatt den åstyftade, genom det sätt hvarpå det hela handhafves. Detta sällskap, säkerligen bildadt af några ädla hjertan under de renaste afsigter i verlden, medför således ej annat gagn, än att dess ledamöter en och annan gång få presentera sig inför det kungliga husets qvinliga medlemmar. De fattiga ha deraf *ingen* fördel, utan tvärtom *skada*.¹⁸⁸ (tidningens kursivering)

Att Söndagsbladet ändrade hållningen till dessa föreningar framgår i en text som publicerades strax efter marsrevolten då tidningen i polemik med Lars Hierta uppgav följande: ”Vi bygga Sveriges framtid på arbetets klassen, och skulle alltid gärna se att Bildningscirklar för den – uppstå.”¹⁸⁹ Det uppgavs också att tidningen aldrig hade motarbetat dessa föreningar, utan endast kritiserat ”charlataneriet” hos vissa ledare.

---

¹⁸⁷ Folkets Röst 30 mars 1850, s.2

¹⁸⁸ Söndagsbladet 13 december 1846, s.3

¹⁸⁹ Söndagsbladet 30 april 1848, s.6

7.2. Argumentation i samband med 1848-års revolutioner

7.2.1. Februarirevolutionen i Paris

Analysen av Söndagsbladets texter som behandlade februarirevolutionen i Paris bekräftade att det förekom en öppen argumentation för våldsutövning i syfte att skapa ett annat samhälle. Det framgår att tidningen använde sig av samma argumentation som i de texter som behandlar förhållandet mellan de rika och de fattiga i Sverige: förtryck, fattigdom, mänskliga rättigheter samt arbetets värde (se kapitel 6.1.). I samtliga texter som publicerades i detta sammanhang påpekades att den rika borgarklassen utövade ett förtryck mot de fattiga. Som en förklaring till att våldsamheterna bröt ut ansåg tidningen att borgarklassen under en längre tid hade utnyttjat folkmassan för att stärka sin maktposition gentemot aristokratin. Till slut insåg folkmassan att de lurades och vände sig emot sina förtryckare:

Folket ser för väl, att pennige adeln, under dess skrik om börds - aristokratiens envælde, är nationernas egentliga plågoande, som likt en annan demon i sina fickor stoppar allt hvad folket med svett och möda kan samla.¹⁹⁰

Det framgår att tidningen visade sin glädje över att fattigdomsfrågan i Paris löstes. Det meddelades att Kungliga palatset i Paris förvandlades till ett sjukhus samt att pengar som skulle utbetalas till den kungliga familjens underhåll istället utbetalades till de fattiga.¹⁹¹ Våldsutövningen legitimerades i ett uttalande då tidningen jämförde franska och svenska folkets lidande: ”folket där, som här, är tryckt och suckar under sina bördor, och för att lätta dessa begagnar det första tillfället, som kommer för handen”.¹⁹² Denna jämförelse kan även uppfattas så att tidningen öppet uppmanade folket till att revoltera mot sina förtryckare.

Det visade sig tydligt att Söndagsbladet i sin argumentation lyfte upp de nyvunna mänskliga rättigheter som har skaffats med våld. Det gjordes ytterligare en jämförelse och den följer här nedan. Tidningen valde dessutom även att betona ”bristen på mänskliga rättigheter” över hela Europa, genom att trycka detta med fetstil, och därmed synliggöra sin argumentation. Detta uttalande går också att uppfatta som en öppen uppmaning till revolt:

---

¹⁹⁰ Söndagsbladet 5 mars 1848, s.1

¹⁹¹ Söndagsbladet 5 mars 1848, s.2

¹⁹² Söndagsbladet 5 mars 1848, s.2

Då Europas arbetande klasser få läsa den nya Regeringens dekret till det Parisiska arbetarfolket, hvare hon försäkras det, att få njuta den lagliga frukten af deras arbete, skulle de ropa: **se der våra rättigheter!**¹⁹³

Vidare meddelades det bland annat att franska arbetare strömmade till den nya provisoriska regeringen ”bönfällande om förbättring af deras ställning, om räddning undan penninge tyranniets ok” samt att regeringen inrättade dekret (förordningar) som skulle garantera att ”sätta en gräns för arbetarnas långa och orättvisa lidanden”. Dessa förordningar ansågs som ett bevis för att arbetets organisation var den nya regeringens viktigaste uppgift. Vidare påpekade tidningen att dessa förordningar aldrig kommer att dö eftersom dessa köptes med blod samt att dessa hade blivit en föreningspunkt för alla arbetare i Europa, som efter revolutionen var erkända som människor och medborgare. Samtidigt ansågs dessa förordningar som en trygghet mot ”krämare- despotismens förtryck” samt att förordningar kommer att sprida sig och påverka hela Europa. Sedan meddelades att arbetarna i Paris stod beväpnade för att försvara sina intressen och rättigheter, som enligt tidningen borde betraktas som ”heliga för hela mänskligheten”.¹⁹⁴ Med tanke på att tidningen betraktar de rättigheter som har skaffats med våld som ”heliga”, kan det också uppfattas som en öppen argumentation för våldsutövning.

7.2.2. Marsrevolten i Stockholm

Analysen av Söndagsbladets texter om marsrevolten i Stockholm 1848 visade att tidningen ändrade sin inställning och kallade folket till att följa lag och ordning samt att ansluta sig till nationen. Tidningen ägnade också väldigt mycket utrymme på att argumentera för att folket manipulerades av sina fiender för att begå våldsamheter. Dessa fiender var enligt tidningen liberaler, Aftonbladet och dess ägare Lars Hierta som har organiserat en reformbankett på hotell *De la Crois* samt en folklig manifestation i anslutning till reformbanketten för att kalla in folket till revolt. (se kapitel 3 samt min tidigare uppsats¹⁹⁵).

Analysen av Söndagsbladets texter om marsrevolten 1848 visade att det uppstod samma mönster som Popkin presenterade i sin studie som gällde revolter i Lyon det vill säga att arbetartidningarna fördömde våldsamheterna och sedan började skildra revolten ur borgarklassens perspektiv (se kapitel 2.1.1.). Att revolten skildrades negativt kan bero på flera saker som exempelvis: att man var rädd och inte vågade utmana myndigheterna, att man inte ville ha ett inbördeskrig i sitt eget land eller att tidningen

---

¹⁹³ Söndagsbladet 12 mars 1848, s.2

¹⁹⁴ Söndagsbladet den 12 mars 1848, s.3-4

¹⁹⁵ Mrkalj 2008, s.38-43

helt enkelt ändrade uppfattningen om att det är rätt att kämpa för sina rättigheter med våld.

Ett bevis på detta kan ses i att tidningen plötsligt använde sig av begreppet ”frihetens bevarande”, vilket kan uppfattas som underligt med tanke på att tidningen under flera år skrivit om förtryck och orättvisor i huvudstaden. Citaten som följer nedan anger det som tidningen uppfattade med ”frihetens bevarande”. Detta uttalande går även att tolka som att tidningen hade ett starkt behov att försvara sig:

Den med uppoffring af så månet ädelt menniskolif köpta frihet, som vi äga, är för helig och dyrbar, för att tillspillogifvas för okynnet, lättsinnet och oförståndet; det är vår pligt att stödja och underhålla, akta och vårda den; ty vända vi denna lagbundna frihet ryggen och med förakt för erkända och besvurna lagar förtrampa första villkoret för hennes bestånd, så afsäga vi oss ju med detsamma alla anspråk på att styras efter dessa lagar, dem vi sjefva så obetänksamt kränkt, och måste rättvist hemfalla under andras godtycke, sedan vi så skoningslöst ställt dem under vårt.¹⁹⁶

Tidningsredaktionen valde även att lämna några goda råd till folket och meddelade att det är varje medborgares skyldighet att bidra till ”den allmänna ordningens bestånd, om lagarnes helgd och frihetens bevarande”. Det meddelades att folket går mot en ”undergång som den skenande hästen går emot döden” ifall de försätter med att ”själva trampen lagarne, istället att lyda dem”. Vidare meddelades att våld samt förakt för lag och ordning ”äro fiender, mot hvilka hela samhället måste uppresa sig och söka bekämpa”.¹⁹⁷ Det framgår att Söndagsbladet i argumentation emot våldet valde att fokusera på det som människor förlorar när våldet börjar härja. Det betonades att rättskipningen försvinner direkt i ett samhälle som drabbats av våldsamheter, att myndigheterna inte kan styra längre samt att de som förlorar mest på att rättskipningen försvinner är de fredliga och laglydiga medborgarna. Vidare kallade tidningen folket till nationalenhet och patriotismen och framställde dessa två fenomen som en motsats till våld och anarki. Det meddelades att det är varje medborgares plikt att ansluta sig till nationen i svåra tider.¹⁹⁸

Slutligen fastställdes att det var fel av arbetarna att begå våldsamheter samt att det var lika mycket fel att låta sig brukas som ett verktyg för främmande intressen. För att åstadkomma en förbättring av deras arbets- och levnadsvillkor uppmanade tidningen arbetarna att ansluta sig till de som på lagligt sätt kämpar för deras rättigheter.

---

¹⁹⁶ Söndagsbladet 26 mars 1848, s.1

¹⁹⁷ Söndagsbladet 26 mars 1848, s.1

¹⁹⁸ Söndagsbladet 26 mars 1848,s.1

7.2.3. Junirevolten i Paris

Analysen av texter som behandlade junirevolten i Paris visade att Söndagsbladet fortsatte med att skriva om betydelsen av att följa lag och ordning, vilket är en stor skillnad jämfört med den öppna argumentationen för våldsutövning som fanns i texterna om Februarirevolutionen. Exempelvis frågade sig tidningen: ”Hvad har då Franska folket vunnit på alla dessa blodbad? Jo, att nu styras med bajonetter”.¹⁹⁹ En märklig skillnad jämfört med Stockholmsrevolten var också tydlig då tidningen kritiserade den franska regimen för övervåld men inte vågade kritisera den svenska regimen. Den franske diktatorn Cavaignacs styre jämfördes med den grymme ryske kejsarens regim och det meddelades att 40 000 invånare i Paris hölls fångade av regimen.²⁰⁰ Samtidigt finns det också uttalanden som visar på att de franska arbetarna försvarades och framställdes som oskyldiga. Det framgår även att tidningsredaktionen hade sympatier för deras mod då det berättades om att de ställde sig framför en numerärt överlägsen arme och kämpade till sista man.²⁰¹

På samma sätt som när det gällde marsrevolten i Stockholm ägnade tidningen väldigt mycket utrymme åt att bevisa att arbetarklassen manipuleras av sina fiender för att begå våldsamheter. Exempelvis meddelades det att penningmännen hade ”under ett tjugotal af år kallat folket att slå sig bi i striden mot de privilegier, som icke föllo herrarne i smaken” men samtidigt tänkte de inte avskaffa sina egna privilegier. Då de behövde folkets hjälp var det när de ville göra sig av med kung Ludvig Philip och lovade arbetarklassen att hjälpa till för att förbättra deras ställning. Enligt tidningen hade de helt andra avsikter:

...så trodde dessa mäktige herrar för visst att detta löfte aldrig behöfde uppfyllas. Arbetarne skulle nog bli lätta att hålla i tygeln, menade man, obildade, beroende och fattiga, skulle de vingklippta stackarne tvingas att stillatigande åse huru deras osynliga anförare tågade upp till makten med pukor och trumpeter.²⁰²

Söndagsbladet framställde junirevolten i Paris som ett enormt mänskligt lidande och skildrade strider mellan franska arbetare och militären som ”ett krig mellan arbetet och penningen, ett krig dertill man aldrig sett ett motstycke i verldshistorien”.²⁰³ Bägge sidor anklagades för ”ursinnig vildhet” där både kvinnor och barn mördades. Det meddelades att människor i Paris slaktades som boskap, samtidigt som de dödas kroppar

---

¹⁹⁹ Söndagsbladet 23 juli 1848, s.2.

²⁰⁰ Söndagsbladet 23 juli 1848, s.1

²⁰¹ Söndagsbladet 9 juli 1848, s.1

²⁰² Söndagsbladet 23 juli 1848, s.1

²⁰³ Söndagsbladet 9 juli 1848, s.1

användes för att spärra gator för att hindra fienden att avancera. Enligt tidningen orsakades våldsamheterna av ett beslut av den franska nationalförsamlingen om att avskaffa nationalverkstäder och därmed kasta ut över 100 000 arbetare. Att sedan 30 000 människor dödades i striderna var följden av detta ”okloka beslut”.²⁰⁴ Detta visar att tidningen ansåg den franska regeringen vara ansvarig för att våldsamheterna bröt ut.

Argumentationen för lag och ordning framträder i samtliga texter där junirevolten i Paris behandlades. Det meddelades att Frankrike på kort tid hade förvandlats från ett kungadöme till en borgerlig republik och från en sådan till en militärdiktatur. Samtidigt skildrades våldsamheterna som ett stort mänskligt lidande där samtliga människorättigheter hade upphört. Exempelvis uppgavs det att införandet av en republik betyder ”att lagen skall regera, att hvar och en medborgares politiska rättigheter skola skyddas” samt att republiken aldrig kan förverkligas ifall lagen ”fått lämna rum för godtycket”. Det framgår att tidningen försökte med att i detalj framställa för sina läsare hur ett land som har drabbats av ett inbördeskrig ser ut. Exempelvis meddelades det att en omfattande plundring pågick, att flertal tidningar hade dragits in, att deras redaktörer hade arresterats, att krigslagarna hade organiserats, att hundratusentals människor dömdes enligt dessa krigslagar istället för lagliga domstolar. Sedan meddelades även att tusentals medborgare kommer att deporteras till tropiska länder där de sannolikt skulle dö av hunger och klimatet.²⁰⁵

I samband med argumentationen för lag och ordning nämndes Louis Blanc, arbetarnas ledare i Paris. Enligt tidningen hade han många beundrare även bland Stockholms arbetarklass vid denna tid. Anledningen till detta var att han var den förste mannen som hade mod att ”påyrka ett fullt erkännande af arbetarklassens rättigheter och dess emancipation under kapitalets tyranni”²⁰⁶. Tidningen uttryckte också sina sympatier och skildrade honom som en stor man som kämpat för arbetarklassen i 20 år och därmed riskerat sitt liv. Det framgår även att hans idéer om att skapa nationalverkstäder samt vårdhem för de gamla, sjuka och funktionshindrade beundrades eftersom detta skulle erbjuda arbetstillfällen och garantera omsorg. Däremot hade Blanc fel då han trodde att detta skulle kunna genomföras med en revolution. Följande citat visar på att tidningen ändrade sin uppfattning om revolutionen och istället började förespråka reformer. Att tidningen valde att kursivera en stor del av sin text visar på att detta behövde synliggöras:

---

²⁰⁴ Söndagsbladet den 9 juni 1848, s.1

²⁰⁵ Söndagsbladet, 9 juli 1848, s.1-2

²⁰⁶ Söndagsbladet, 18 juni 1848, s.2

Denna gigantiska plan om den skulle praktisk tillämpas, kunde omöjlig utföras i ett upplöst och av tvedrädgen skakadt samhälle, der ordning och skick vara forsvunna, der hvarje ögonblick ny omstörtning står för dörren, Första villkoret för plannens utförande är: att ordning finnes i det samhälle der sådant sker: under revolutionen går en sådan stor ide i utförandet bestämt under; ty blott under lugn och samdrägt kunna frukterna deraf upphemtas.²⁰⁷

Tidningen argumenterade även för arbetarnas mänskliga och politiska rättigheter. Vid ett flertal tillfällen skrevs det om arbetarnas dåliga ställning över hela Europa. Exempelvis meddelades det att arbetaren var ”en slaf under penningepatronernas piska” samt att idéer om frihet och jämlikhet måste förverkligas och gälla samtliga medborgare. Följande citat visar på att tidningen ansåg att bristen på mänskliga rättigheter var en anledning till att arbetarna utövade våldet. Sedan påpekades att dessa våldsamheter inte skulle ta slut innan dess att mänskliga rättigheter blir erkända:

Folket vill blifva *något*. Det är icke nog att proklamera frihet och jemnlighet, om tillämpningen blir en tom fras. Innan grundsatsen om *full människorätt för alla* blir erkänd icke blott på papperet, utan äfven i verkligheten, står Europa på en skjudande vulkan, som varje ögonblick hotar med sitt eldregn.²⁰⁸

Sammanfattningsvis går det att fastställa att analysen av Söndagsbladets texter som behandlade 1848 års revolutioner visade att en öppen våldsargumentation i syfte att förändra samhället endast förekom i de texter som behandlade februarirevolutionen i Paris. Tidningen använde sig av samma argumentation som i de texter där förtrycket i Sverige skildrades. Det gjordes även jämförelser mellan folkets lidande i Frankrike och Sverige som kunde uppfattas som öppen uppmuntran till revolten. När marsrevolten i Stockholm bröt ut ändrade tidningen sin uppfattning och började skriva om betydelsen av att respektera lagen för att kunna bedriva politiska reformer. En märklig företeelse i denna antivålds argumentation var att tidningen plötsligt ersatte företeelsen ”förtryck” i sina texter med ”frihet”. Detta går att tolka som att tidningen hade ett behov att försvara sig. Att våldsamheterna bröt ut förklarades med att arbetarna manipulerades av sina fiender för att begå våldsamheter. Senare när junirevolten i Paris bröt ut visade det sig att tidningen öppet kritiserade den franska regimen för övervåld och även pekade ut denna regim som ansvarig till våldsamheter. Det visade sig även att tidningen hade sympatier för arbetarnas mod. Däremot framstod det klart och tydligt att tidningen hade tagit avstånd ifrån alla revolutionära gärningar och öppet började förespråka arbetet för politiska reformer.

---

²⁰⁷ Söndagsbladet, 18 juni 1848, s.2

²⁰⁸ Söndagsbladet, 16 juli 1848, s.1

8. Beteendemönster

Textanalysen av källmaterialet visade att tidningar rekommenderade vissa karaktärsdrag hos de personer som skildrades i deras texter. Samtidigt framgår det också att man hade tagit avstånd av några andra karaktärsdrag som ansågs vara negativa. De positiva karaktärsdragen förknippades oftast med de fattiga arbetarna som oftast skildrades som starka personer som tar emot smärta, kämpar vidare och även hjälper andra människor. De negativa förknippades huvudsakligen med de rika förtryckarna som skildrades som ohederliga, hänsynslösa, känslolösa, oansvariga samt väldigt likgiltiga för de fattigas lidande. I några fall framställdes de även som onda människor som genom sina handlingar direkt orsakade de fattigas död.

En direkt jämförelse mellan montagnardisternas beteendemönster och de beteenden som förespråkades av svenska arbetartidningar visade att det fanns många likheter. Det framgår att de två svenska tidningarna förespråkade ett beteendemönster som kännetecknas av bland annat kollektivism, hjälpsamhet, tålmod, uthållighet, disciplin och självkontroll. Detta går att tolka som att tidningar medvetet ville ta avstånd ifrån det plebejiska beteende som ilskan, våld eller alkoholkonsumtion vilket stämmer överens med Harsins definition av heder och manlighet (se kapitel 2.1.). Jämförelsen presenteras här nedan:

1. Love of the great principles of humanity and the disposition to make the sacrifice of his interests and his passions to them

Det hittades flera exemplar på detta beteende i Söndagsbladets texter. Exempelvis i följetongen *Arbetets värde* går det att läsa om den gode hantverksmästaren Strand som sätter arbetarnas välbefinnande framför sin egen ekonomisk vinst (se även kapitel 6.2.). Ett annat exempel hittades i följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet* där den unge snickargesällen Alfred Törner offrade sin hälsa och övergav sina drömmar om att ha en egen familj och en egen verkstad för att kunna försörja sina små syskon och sin mor. Dessutom hjälpte han även grannfamiljen som hotades med vräkning av en sadistisk hyresvärd under vinterkylan. Grannfamiljen bestod av fem små barn och deras sjuka mor. Det enda Alfred kunde göra var att pantsätta sitt fickur hos hyresvärden, vilket var den enda han ägde. Därmed lyckades han rädda fem små barn och deras mor. Att Alfred hjälpte andra människor ledde till att han själv blev hjälpt av en okänd rik man som blev imponerad av Alfreds personlighet och bestämde sig att skänka ett stort ekonomisk

bidrag till honom som senare gjorde att han kunde skaffa en egen verkstad. Följande citat anger Söndagsbladets ställningstagande för hjälpsamhet mot sina medmänniskor:

Hjälp ingen, ty derigenom störtar du dig sjelf”, syntes vara den lag, hvarefter rätt många af nutidens vise ställa sina handlingar. ”Hjelp alla och du hjälper dig själv”... om man sade så, gjorde man mera rätt, ty en hjälp åt någon behöfande, gifven med varm hand och utan några egennyttiga biafsigter, bäres alltid, förr eller sednare, tillbaka hundradefallig afkastning, åt den ädle och storsinnade människovännen.²⁰⁹

2. *Courage, that is to say, scorn for danger and love of work, patience [to bear] sorrows*

Jag anser att den första delen av denna punkt är svårbegriplig då engelska orden *courage* och *scorn for danger* har motsatta betydelsen (svenska *mod* och *förakt for faran*). Däremot verkar den senare delen mer begriplig och det hittades några uttalanden i Folkets Röst som bekräftar att denna beteende rekommenderades. Exempelvis i artikeln *Arbetarens rättigheter och arbetarens pligter*²¹⁰ uttalade sig tidningen positivt i frågan om kärlek till arbete:

Utan kärlek till arbetet, utan sinne för ordning och sparsamhet, utan resignation för sina villkor utan sedlighet och ett godt uppförande, skall nemligen arbetarklassen aldrig vinna någon förbättring i sin nuvarande belägenhet.²¹¹

Ett annat exempel hittades i följetongen *Vävare Familjen*.²¹² Här framgår det att tidningen betonade vikten av att arbetaren ska visa tålamod i svåra situationer. I texten skildrades en arbetare som ansåg att han behandlades orättvist av sin arbetsgivare. Han visade inget tålamod och hamnade omedelbart i konflikt med sin arbetsgivare. Följden av konflikten blev att arbetaren avskedades omgående och därmed blev arbetslös. Tidningen ansåg att felet som arbetaren gjorde förde med sig betydligt större konsekvenser: ”Sysslösheten föder lättja, lättjan nöd och laster, dessa i sin ordning brott, brotten straff, straff förhärdelse, och förhärdelse undergång”.²¹³

3. *Reflection, gravity, and prudence*

De två citaten som presenterades under föregående punkt bekräftar att Folkets Röst förespråkade denna beteende.

---

²⁰⁹ Söndagsbladet 28 mars 1947, s.4

²¹⁰ Folkets Röst 5 januari 1850, s.2-3

²¹¹ Folkets Röst 5 januari 1850, s.3

²¹² Folkets Röst 10 november 1849 s.2-3; Folkets Röst 17 november 1849,s.2-3; Folkets Röst 24 november 1849, s.2-3; Folkets Röst 1 december 1849, s.2-3

²¹³ Folkets Röst 17 november 1949, s.2

4. *Firmness and perseverance*

De flesta huvudpersoner i tidningarnas följetonger beskrevs som väldigt hårda och uthålliga människor som fick kämpa hårt för att överleva trots det svåra läget de befann sig i, som exempelvis snickargesällen Alfred Törner från följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet*. Det framgår att tidningen hade en väldigt positiv inställning till hans personlighet (se punkt 1).

5. *Scorn for wealth, for places, for honors*

Det finns flertal exemplar som bekräftar att tidningar visade en förakt för rikedom. Exempelvis i Söndagsbladets tidigare nämnda artikel *Pennings Tyranni* (se kapitel 6.1.) ansåg tidningen att rikedom fungerade som ett mått för människans anseende i samhället samt som en slöja för att dölja brottslighet:

För oss synes det alldeles påtagligt, att när penningen sålunda uteslutande grundlägger icke blott alla materiella fördelar, utan äfven blir den ende gradmätaren för det medborgerliga anseendet, och en gyldene slöja öfver alla laster och brott, så skola människorna också snart nog icke ega mera än ett mål för alla sina sträfanden: *penningen*; och man kan äfven vara öfvertygad, att om det en gång väl kommit så långt, så lärer också ingen mera bry sig om, hvilka medel han använder för att ernå rikedom, och med detsamma all aktning för dygd, heder och rättsinne vara undergräfd. ²¹⁴

6. *Modest, sober, and well-regulated life*

Det hittades inget uttalande som direkt kunde bekräfta detta beteende. Däremot framgår det att tidningar kritiserade det motsatta, vilket går att tolka som att det rekommenderade ett enkelt och välreglerad liv istället. I flertal texter går det att läsa om de rika slösarna där tidningen kritiserade deras sätt att leva. Exempelvis i följetongen *Sömmerskan* kritiserades den rike grosshandlare Lurander som i sin ungdom levde som en slösare, men i ålderdomen blev girig. Följande citat visar att tidningen ansåg att hans beteende hade en negativ inverkan på samhället:

Till följd af hans silfveruppfostran, hans för ingenting utom penningen antända sinne, hinner han emellertid knappt sätta foten på lifvets första trappsteg, innan han öfverlämnar sig åt det råa, barbariska, tygellösa lefnadssätt, som inom vissa kretsar är tidens utmärknade tecken, efter hvilket frossade, som ej slutar förr än hans njutningsbegär blifvit öfvermåttade, girigeten återväckas till lif och bygger sig ett bo i hans metalhjerta. I alla skepnader blir han

---

²¹⁴ Söndagsbladet 29 april 1849 s.3

sålunda för samhället ett skadedjur, för dess fattiga en plåga för de som kommit i beröring med honom en förledare till allt utom det goda, det samhällsnyttiga, ädla och storsinnade.²¹⁵

7. *Inviolable respect for the word sworn, the promise made*

Exempel på detta beteende hittades i följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet* där den unge snickargesällen Alfred Törner, påpekade i ett samtal med sin hyresvärd att det är hedersamt att alltid hålla sig fast vid sitt ord. Enligt texten framgår det att Alfred gjorde det men inte hans hyresvärd. Tidigare pantsatte Alfred sitt fickur hos hyresvärden och lovade att skaffa fram tolv riksdaler för att betala grannfamiljens skulder. En okänd rik man befann sig i närheten och hörde deras samtal. När den okände mannen frågade hyresvärden om han lånade ut pengar på pant blev han mycket generad. För att rentvätta sig sade han att han gjorde detta bara för att det roade honom och sedan erbjöd han tolv riksdaler till Alfred som en gåva. Men Alfred vägrade ta emot gåvan och svarade på ett sätt som gjorde att den okände rike mannen blev väldigt imponerad:

Nej... av er tar jag inga skänker emot. Då det var en fråga om saken, då den sjuka hustrun och de fattiga barnen tiggde och bad er om förbarmande, då ville ni ej skänka efter något, ehuru man då emottagit skänken med öppna armar; nu åter vill ni skänka efter alltsammans, men nu kan ni behålla gåfvan, nu vill ingen hafva den.²¹⁶

8. *The willingness to forget personal injuries*

Den starka viljan att glömma personliga skador och kämpa vidare karaktäriserar flera huvudpersoner från tidningarnas följetonger. Exempelvis i följetongen *Sex skillingar om dagen och maten* skildras tjänsteflickan Marie som blev föräldralös när hon var 15 år gammal. Under sin kamp för överlevnad fick hon stå ut med förolämpningar, misshandel och våldtäkt. Tidningen påpekade att ”hon hade lärt sig bära sitt öde”²¹⁷ (se även kapitel 6.1.).

9. *Profound memory of the wrongs done to the masses*

Bägge tidningar hade ständigt skrivit om orättvisor som gjordes mot folkmassorna. Följande citat hämtades ur följetongen *Arbetets värde* och här berättade den gode hantverksmästare Strand om de orättvisa livsvillkor som enligt honom var en följd av den näringsförfattning som hade antagits några år tidigare:

Skåda in våra fabriker, gör der en rund, och en liten miniatyr af näringsfriheten står för ögat. De rika magnaterna, tyranniska, despotiska, utan känslor för mennsklighet och

²¹⁵ Söndagsbladet 6 december 1846, s.3

²¹⁶ Söndagsbladet 28 mars 1847 s.3

²¹⁷ Söndagsbladet 15 mars 1846, s.3

människorätt, låta mata sig på mjuka divaner med kapuner och tryffel, medan i våningen under dem hundratals armar, utmärglade och trassiga stackare oftast icke ega en bit möglad bröd att släcka sin hunger med.²¹⁸

10. *Moderation in the use of intoxicating drink*

Det finns ett flertal exempel som visar att tidningar uttalade sig negativt i frågan om konsumering av alkohol i stora mängder. Exempelvis förekommer detta ställningstagande i följetongen *Fattigdom och Arbetsamhet* då det skildrades Alfreds grannfamilj. Tidningen meddelade att denna familj råkade in i eländet på grund av faderns ”supighet, lättja och oredlighet”²¹⁹ som till slut gjorde att han hamnade i fängelse och därmed lämnade sina fem små barn till deras öde. Ett annat exempel hittades i följetongen *Arbetets värde* då den gode hantverksmästaren Strand berättar om alkoholens dåliga inverkan på arbetare:

Föströda av kroglivet, af bristande eftersyn från husbondens sida, smittade af de laster som i en förtvifvlad skepnad rasa rundt omkring dem, skjutne ifrån husbondens krets, urstånd att för bristande kläder kunna visa sig annorstädes än på krogen, stå fabriksarbetarne ensamme med bränvinsflaskan, framsläpande ett förtärande och eländigt lif... dryckenegenskapen afspeglas i dessa alla unga ansigten, som vanligen bära typiska uttryck af en tidig förhärjelse.²²⁰

11. *The habit of speaking little, and to the point*

Det hittades inget exempel som bekräftar att tidningar förespråkade denna beteende.

12. *No desire to appear to shine and to impose oneself upon others*

Det hittades flera uttalanden där det framgår en negativ inställning till egocentriska personer. Exempelvis ironiserade Söndagsbladet i följetongen *Arbetets värde* då hantverksmästaren Syls handlade dyrbara föremål för att dra uppmärksamhet och skaffa sig vänner från högre kretsar. Tidningen ansåg att detta beteende direkt hånade arbetet.²²¹ Ett annat exempel hittades i följetongen *Sextio procent* där den rike procentaren Svalberg framställdes som en självkär komisk gestalt när han satt i sitt arbetsrum omgiven av sina dyrbara porträtter. Hans behov att visa upp sig kommenterades med följande: ”aldrig har ockrarnas karaktär varit sannare, mera humoristiskt uttryckt, än i detta ansigte”.²²²

---

²¹⁸ Söndagsbladet 29 november 1846, s.3

²¹⁹ Söndagsbladet 25 mars 1847, s.4

²²⁰ Söndagsbladet 29 november 1846, s.3

²²¹ Söndagsbladet 15 november 1846, s.4

²²² Söndagsbladet 10 maj 1846, s.3

13. *Self-control in gambling, love, anger, and the outpourings of the heart*

Söndagsbladets påpekade i sina texter att varje människa borde kunna ha kontroll över sina handlingar och sina känslor. Vid flertal tillfällen påpekades att spelberoendet var en negativ beteende. Exempelvis i följetongen *Vara och icke vara*²²³ berättades det om grosshandlaren Wingelin som var spelberoende och som till slut spelade bort hela sin egendom. Dessutom skaffade han sig stora skulder som han tänkte återbetala med sin blivande hustrus egendom. En bekant påpekade att han förde fram sin blivande hustru till en mycket olycklig framtid på grund av sitt spelberoende. Ett annat exempel hittades i följetongen *Sex skillingar om dagen och maten* där den rike grosshandlarens son Adolf, efter att han förlorade en stor summa pengar hade våldtagit sin tjänsteflicka Marie. Senare spelade han bort hela sin familjs egendom och till slut hamnade i samma position som Marie, då han själv började arbeta för sex skillingar och maten. Tidningen tog ställning genom att kommentera hans undergång: ”den rike och mäktige grosshandlaren besökte, samma afton han öfveraskade Marie på sitt rum, ett spelhus och detta blef orsaken till alla hans olyckor”²²⁴.

14. *Exquisite sensibility for the evils that weigh upon humanity*

Folkets Röst hade vid ett flertal tillfällen skrivit om den växande ondskan i samhället. Exempelvis i artikeln *Det moderna Slavariet* meddelades att förtrycket hade blivit betydligt större i länder som Frankrike, Tyskland och England. Därmed hade även de fattigas lidande blivit mer kännbart i dessa länder. Vidare meddelades att man borde lära sig av deras erfarenhet. Följande citat anger att tidningen ansåg att det fanns en växande ondskan i samhället samt att man ville varna för dess konsekvenser:

Sådan är den historiska sanningen, sådan är det nuvarande samhället, och sådana de faror, hvaraf det hotas. Att blunda för dessa faror, och i förlitande på morgondagen, uppskjuta med hjälpmedlet deremot, är blott att öfa oredan. Proleteriatet, om ännu hos oss icke är på långt när så hotande som på Continenten, utvecklar sig dock med snabba steg, och med ännu snabbare spridda sig de emot det närvarande samhället fientliga ideer, hvilka överallt följt och följa proleteres tilltagande. En omtanke bjuder derföre, att icke lämna denna viktiga fråga åt sitt öde, utan att ju förr desto bättre söka ett velkent botemedel emot det onda.²²⁵

²²³ Söndagsbladet 21 juni 1846, s.2-4; Söndagsbladet 28 juni 1848, s.2-4; Söndagsbladet 5 juli 1846 s.3-4

²²⁴ Söndagsbladet 29 mars 1846, s.6

²²⁵ Folkets Röst 10 november 1849, s.2

9. Den romantiska aspekten

Analysen av Folkets Rösts krönika om upprorsledaren Engelbrekt Engelbrektsson visade inga direkta kopplingar mellan hjälten och tidningens samtid. Däremot finns det andra likheter som att förtryckaren tillhörde en annan etnicitet. Vid upprorets tidpunkt var motparterna i konflikten utländska tillsatta fogdar, styresmän och präster på den ena sidan respektive de svenska bönderna på den andra sidan. I de andra texterna som behandlade tidningens samtid var motparterna ganska ofta ”penningejudar” respektive svenska arbetare. Vidare visade textanalysen att argumentation för legitimera en fysisk konflikt kännetecknades av att det betonades vid flertal tillfällen att danskarna utövade ett hårt förtryck samt att det inte fanns någon lag och rättvisa i det förtryckta Sverige.

Sedan förekommer argument som oförmågan att förhandla med den danske kungen eftersom han var likgiltig och visade inget intresse för att förhandla med svenskar, vilket går att tolka som att det svenska förhandlingsläget inte var tillräckligt bra. Våldet kunde därmed användas för att stärka förhandlingspositionen (se kapitel 2.2.). Därmed framgår det att det handlar om samma argument som framfördes då förhållandet mellan två motparter i Stockholm vid revolutionsåret 1848 undersöktes (se kapitel 6). Ett annat argument för våldsutövning var att de svenska rådsherrarna var splittrade. Våld och hotelser mot vissa personer som framställdes som landsförrädare behövdes för att kunna förena folket mot deras förtryckare.

Argumentationen om att danskarna utövade ett hårt förtryck framlades redan i inledningen av krönikan där det påpekades att Sverige aldrig hade befunnit sig i en lika svår position, som på den tid då Engelbrektsson levde. Inställningen mot Kalmarunionen var negativt och det uppgavs att drottning Margareta av Danmark förde Sverige in i ”olyckor” genom unionens grundläggande. Dessutom påpekades även att hon betraktade Sverige endast som ett lydrike utan avseende på lagar och ingångna förbindelser. Detta kan tolkas som att tidningen ville framhäva att det var Danmark som bröt mot unionens regleringar vilket är ytterligare ett argument för legitimera fysisk konflikt. Vidare uppgavs det att förtrycket hade ”stigit till en olidelig höjd” sedan ”den föraktliga Erik af Pommern” hade tagit över makten. Han tillsatte danska och tyska styresmän som i krönikan benämndes som blodsugare: ”Med en exempellös hårdhet, behandlade dessa blodsugare det stakars folket, och utarmade det allt mer och mer dryga skatter och pålagor”.²²⁶

---

²²⁶ Folkets Röst 1 december 1949, s.3

Krönikan berättar att fogden Jösse Erikson var den värste av alla tillsatta utländska styresmän. Från sitt slott i Västerås styrde han Västmanland och Dalarna och han skildrades som en hänsynslös härskare som ständigt plågade sina bönder och som även tvingade gravida kvinnor att utföra fysisk påfrestande arbeten. Hans metoder orsakade ett stort missnöje bland folket som revolterade till slut: ”Engelbrekt åtog sig beredvilligt deras rättvissa sak och lyckades icke utan många svårigheter att åter införa lag och rätt i landet.”²²⁷

I detta sammanhang är det intressant att se hur Folkets Röst framställde bilden av hjälten. Det uppgavs att Engelbrekt var en av de mest betydelsefulla männen i svensk historia, som genom sitt mod och patriotism kämpade för att befria Sverige från danskarnas förtryck. Han var både en älskad och aktad man, som av sina samtida benämndes med ”Engelbrekt den gode man”. Detta attribut tilldelades endast de förnämsta och ädlaste männen under denna tid han levde. Sedan meddelades att det mesta kring hans bakgrund var okänt. Det påpekades att han kunde vara av adlig börd men det saknades några bevis för detta.²²⁸ Däremot uppgavs inte att han själv var av tysk härkomst, vilket är väldigt relevant. Det är mycket oklart om Folkets Röst hade en avsikt att undanhålla denna information eller om tidningsredaktionen inte visste om det. Den patriotiska bilden av Engelbrektsson skulle i så fall minska i betydelsen om tidningen hade valt att uppges något om hans utländska härkomst.

Tidningen skildrade Engelbrektsson som en man som gärna sökte förhandlingsvägar istället för att kriga. Att han ändå fick använda sig av våldet förklarades med att han ville ”kraftfullt uppträda emot våldet och tyranniet”. Det uppgavs att han fick ställa in tåget mot Jösse Eriksson vid två tillfällen sedan han fick löften av riksrådsherrar om att rättvisan skulle skipas med andra medel. Att han tog svärdet till slut förklarades med att unionskungen inte visade någon uppskattning för folkets klagomål: ”Sedan han tvenne gånger besökt konung Eric i Köpenhamn, och der till han skildrat landets olydiga belägenhet, men båda gångerna ändamålslöjt, grep han ändligen till vapen och ställde sig nu, som anförare, i spetsen för de tappra Dalakarlarna.”²²⁹

Krönikan berättar om en intern splittring inom det svenska riksrådet där ett antal rådsherrar visade sig ovilliga att följa Engelbrekt och strida mot danskarna. Den främste

---

²²⁷ Folkets Röst 1 december 1949, s.3

²²⁸ Folkets Röst 1 december 1949, s.3

²²⁹ Folkets Röst 1 december 1949,s.3

motståndaren var Linköpingsbiskopen Knut Bosson Natt och Dag. Enligt krönikan var denne biskop ”danksinnad” och det uppgavs att han inte stod för ”folkets rättvisa sak”, vilket innebär att han var en landsförrädare. Vid ett möte med rådsherrarna i Arboga år 1434 talade han emot Engelbrekt, påminde rådsherrar om den trohetsed de svurit konungen samt påpekade att de skulle förlora sin heder om de valde att strida. Engelbrekt blev därför förbannad, grep biskopen i kragen och hotade att utlämna både honom och hans anhängare åt folket ifall de inte ville gå med på hans förslag: ”Detta gjorde god verkan, och utan gensägelse underskrefvo de församlade det brev till konungen, hvarigenom han uppsades all tro och lydnad.”²³⁰ Dock uppgavs inte att biskopen Knut Bosson var nästan 80 år gammal vid denna tidpunkt och det är oklart om tidningsredaktionen visste om det.²³¹ Att Engelbrekt angrep en gamling skulle förmodligen skada den bild av hjälten som tidningen framställde.

Vidare berättades om Engelbrekts stora segrar på slagfältet som enligt tidningen var möjliga på grund av folkets enorma stöd. Nyheter om Engelbrekts framgångar nådde kung Erik som var väldigt medveten om att ”han mot svenskarne ingenting kunde uträtta med vapenstyrka” och beslutade därmed att pröva andra medel. Förhandlingar inleddes och det svenska riksrådet tillät sig lura vilket ledde till att kungen på nytt lyckades att tillsätta de utländska fogdarna som Engelbrekt avsatte tidigare.²³² Under tiden då förhandlingarna pågick befann sig Engelbrekt i Västergötland. På grund av att han drabbades av en sjukdom beslutade han att återvända till Örebro genom en sjöväg över Hjälmarne. På en holme träffade han Måns Bengtson Natt och Dag. Trots en tidigare försoning mellan Engelbrekt och Måns fader Bengt Stensson, angrep Måns med sin yxa Engelbrekt som var sjuk och inte kunde försvara sig. Utifrån texten uppträdde Måns som en galen yxmördare som inte brydde sig när Engelbrekt nämnde försoningen. Tidningen uttalade sig inte direkt om att det handlade om ett politiskt mord. Däremot framgår det att Måns sade att han ville ha ”fred och säkerhet” innan han högg Engelbrekt med sin yxa. Måns yttrande går att tolka som att han kunde haft ett politiskt motiv förutom det personliga. Slutligen uppgavs det att holmen där mordet skedde kallas för Engelbrektsholmen ”efter den dyrbare martyren”.²³³ Det framgår dock inte till vilket syfte han förklarades till en martyr.

---

²³⁰ Folkets Röst 1 december 1949, s.4

²³¹ Svenskt Biografiskt Lexikon, Knut Bosson:
<http://www.nad.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=8782>

²³² Folkets Röst 8 december 1949,s.3

²³³ Folkets Röst 8 december 1949,s.4

10. Slutsatser

Textanalysen visade att tidningarna hade tre olika inställningar till de rika och därmed gick det att urskilja tre olika förhållanden mellan motparterna. Det första förhållandet framträder mest frekvent och det kännetecknas av att de rika utövade ett hårt förtryck mot de fattiga. Enligt bägge tidningar saknade detta förtryck sitt motstycke i den tidigare historien eftersom arbetare hade sämre levnadsvillkor än slavar i den tidigare historien på grund av att arbetarna inte hade någon möjlighet att trygga sin existens medan slavarnas existens garanterades av deras ägare. Folkets Röst gick ännu längre och påpekade öppet att kapitalisten även fick bestämma över arbetarens rätt att leva. Bägge tidningar framställde klyftan mellan de rika och de fattiga som väldigt synlig, där den fattige möttes med hån och förakt överallt i samhället medan den rike med respekt. Söndagsbladet ansåg att två statliga institutioner, domstolar och kyrkan, öppet behandlade de fattiga dåligt och därmed medverkade i förtrycket. Folkets Röst gick ännu längre och likställde staten med kapitalet. Därmed går det att fastställa att Folkets Rösts hade samma syn på staten som montagnardisterna medan Söndagsbladet hade ungefär liknande tankegångar.

Som konsekvenser av förtrycket fick man enligt Söndagsbladet ett samhälle som liknade en moralisk farsot där en omfattande plundring pågick samt att det rådde en nästan fullständig likgiltighet för de fattigas lidande. Tidningen ansåg att samhället föll sönder i två delar, där den ena levde för att plundra medan den andra tillät sig plundras för att kunna överleva. Den rike fick lagligt rätt att utöva sin hederssak, vilket var att driva in skulder och därmed systematiskt plundra och vanhedra de fattiga. Denna plundring medförde i sin tur att all hänsyn till heder upphörde så att allt fler slutade att bry sig om vilka medel som användes för att skaffa sig kapital. Därmed började allt fler människor att förtrycka sina närmast underordnade. Likgiltighet och fattigdom gjorde att arbetet förlorade sitt värde och det upplevdes endast som en plåga som till slut drev den fattige till brottslighet. Dessutom uppgavs det att den främste bland de rika, Lars Hierta, öppet arbetade för utländskt intresse och därmed framställdes som en landsförrädare.

Det andra förhållandet kännetecknas av att en ömsesidig respekt rådde mellan två motparter. Söndagsbladet påpekade att detta var sällsynt i verkligheten och endast några exempel på detta förhållande hittades i deras upplagor. Vid ett tillfälle målades ett sådant idylliskt förhållande upp och den användes som argumentation emot förtrycket. Fokuseringen i argumentationen gick huvudsakligen ut på att den rike måste förändra

sin inställning gentemot den fattige samt ta ett eget initiativ för att förbättra deras levnadsvillkor och därmed medverka i att förändra samhället. Denna bild påminner mycket om konservatismens syn på samhället där den rike framställdes som en faderliknande gestalt som tar hand om sina egna. Tidningen kallade denne person för ”ett ädelt hjärta”, det vill säga en människa med höga moralvärderingar som tar hand om de svagare. Dock kan det i detta exempel finnas en dold argumentation för en samhällsomstörtning med tanke på att genom en revolution blir det möjligt att ersätta ”förtryckaren” med ”ett ädelt hjärta”.

Det tredje förhållandet framträdde mest i Folkets Rösts texter och det kännetecknas av att den rike mannen tillhörde judendomen och därmed framställdes som en fiende i dubbel bemärkelse: först på grund av sin etnicitet och sedan även på grund av sin förmögenhet. Argumentationen gick ut på att likställa judendomen med pengar, att framställa rika judar som bedrägliga människor som berikade sig med olagliga medel samt att påpeka att judarna alltid hade dolda avsikter även om deras handlingar syftade till att hjälpa de fattiga.

När det gäller undersökningen av aspekten våld visade textanalysen att det förekom öppna uppmuntringar till våldsutövning emot personer som tidningar uppfattade som deras fiender. Det visade sig att tidningar gärna spelade på läsarens känslor och ville framkalla en reaktion. Söndagsbladet framställde Lars Hierta som en landsförrädare och det visade sig i ett uttalande att tidningsredaktionen gärna ville se honom död. Folkets Röst hade en mängd antisemitiska uttalanden som också kan uppfattas som uppmuntringar till våld. I ett uttalande visade det sig att tidningsredaktionen hotade några domare som friat en judisk affärsman och samtidigt fällt Franz Sjöberg. Vidare anser jag att skildringen av förtrycket och dess konsekvenser i bägge tidningar kan uppfattas som en argumentation för samhällsomstörtning, särskilt då tidningar påpekade att förtrycket saknar sitt motstycke i tidigare historien eller att arbetare hade sämre livsvillkor än slavar. Även den väldigt fientliga inställningen till den rika motparten kan uppfattas på samma sätt.

I flera upplagor som publicerades före marsrevolten 1848 hittades exemplar då Söndagsbladet uttalade sig negativt i frågan om fysisk konflikt samtidig som inställningen till de rika var väldigt fientlig. Detta går att uppfatta som att tidningen inte uppgav sin uppriktiga åsikt och det är mycket möjligt att tidningen ville aktualisera denna fråga eller kanske motarbeta en spontan konflikt. Det påpekades att de rikas tillgång till stora materiella resurser skulle leda till deras seger. Vid ett tillfälle då det

reflekterades över en tänkbar fysisk konflikt gestaltades två motparter som överviktiga respektive smala och hungriga. Det gjordes en jämförelse med en episod som utspelade sig i Frankrike och det påpekades att den franska revolten hejdades enbart genom att staten representerades av en person som kunde identifieras med folket eftersom denne person var lika smal som folket som revolterade. Slutligen påpekades att den svenska staten inte representerades av personer som kunde identifieras med folket.

Att Söndagsbladet kunde ha haft dolda avsikter, åtminstone när det gäller tiden före marsrevolten, framgår det i tidningens inställning till arbetarnas bildningscirklar. Före marsrevolten visade det sig att tidningen hade en negativ inställning till dessa föreningar. Det uppgavs att dessa föreningar gjorde mera ont än gott samt att arbetare inte hade några fördelar med dessa. Efter revolten visade sig att tidningen ändrade sin inställning och öppet förespråkade arbetet i dessa föreningar. Det framgår även att Folkets Röst som startades efter revolten förespråkade bildningscirklar men faktum att Franz Sjöberg öppet fick försäkra sig om en laglig verksamhet samt förkasta anklagelser från vissa kretsar tyder på att han inte var en man att lita på och att han kunde ha dolda avsikter.

En annan väsentlig fråga kring tidningars dolda avsikter blev inställningen till allmän rösträtt. Analysen kunde inte bekräfta att Söndagsbladet förespråkade allmän rösträtt och det verkar som så att tidningen undvek att uttala sig i denna fråga. Dock i polemik med liberalernas Lars Hierta påpekades att han tänkte lura arbetarklassen på rösträtt. När det gäller Folkets Röst syn på allmän rösträtt hittades en bekräftelse på att denna tidning inte uppfattade allmän rösträtt som ett nödvändigt steg i att genomföra reformer, vilket också går att tolka som att Folkets Röst inte ville ha det heller.

Undersökningen av Söndagsbladets texter som behandlade 1848 års revolutioner visade att denna tidning använde sig av öppen argumentation för våldsutövning i syfte att förändra samhället endast i samband med februarirevolutionen i Paris. När revolten i Stockholm bröt ut ändrade tidningen sin inställning och började förespråka lag och ordning. Det visade sig även att tidningen tillfälligt fick ersätta termen ”förtryck” i sina texter med termen ”frihet”. Däremot kvarstod den fientliga inställningen till den rike motparten som anklagades i texterna för att manipulerat med de fattiga arbetarna för att själva starta en revolt för sina egna syften. Detta märkliga agerande av Söndagsbladet pekar på att tidningen ville rentvå sig samt måla upp en annan syndabock. Denna argumentations linje intogs även senare när junirevolten i Paris bröt ut, med ett undantag att franska regimen kritiserades för övervåld och anklagades för att

våldsamheterna uppstod. I detta sammanhang hittades texter där tidningen öppet tog avstånd ifrån den franske revolutionären Louis Blanc samt började argumentera för fredliga reformer i stället för revolution.

Undersökningen av aspekten heder visade att de två svenska tidningarna uttalade sig positivt till nästan samtliga beteenden som kännetecknade de franska montagnardisterna, vilket innebär att tidningarna förespråkade ett liknande beteendemönster som kännetecknas av bland annat kollektivism, hjälpsamhet, tålmod, uthållighet, disciplin och självkontroll.

I samband med undersökningen av den romantiska aspekten hittades endast ett exempel där en hjälte från forna tider skildrades. Samtidigt som en världsrevolution pågick över kontinenten skildrade Folkets Röst i sin krönika upprorsledaren Engelbrekt Engelbrektsson som levde 400 år tidigare. Någon direkt koppling mellan Engelbrektupproret och tidningens samtid kunde inte hittas. Däremot finns det några likheter som exempelvis att förtryckaren tillhörde en annan etnicitet, att argumentationen för att legitimera Engelbrektupproret var densamma som i texter som behandlade förhållandet mellan två motparter i tidningens samtid. En annan likhet fanns i att tidningen framställde vissa personer som landsförrädare som öppet arbetade för fienden.

Engelbrekt framställdes i krönikan som en stor patriot som var både älskad och äktad. Men också en man som gärna sökte förhandlingsväggar istället för att kriga. Att han använde sig av våld förklarades med att han själv ville uppträda emot våldet och tyranni. Att han själv hade utländsk bakgrund uppgavs inte och istället påpekades att han kunde vara av adlig börd. Hans mördare adelsmannen Måns Bengtsson Natt och Dag framställdes som en yxmördare som inte brydde sig att Engelbrekt tidigare försonades med släkten Natt och Dag. Tidningen uttalade sig inte direkt om det handlade om ett politiskt mord, men Måns agerande visar på att han kunde haft politiska motiv förutom de personliga. Att hjälten dödades i striden man mot man förklarades med att han var sjuk och därmed inte kunde försvara sig. Till slut utropades han till en dyrbar martyr men det framgår inte till vilket syfte. Detta går att tolka som att Folket Röst kunde haft ett dolt syfte med sin krönika.

11. Diskussion

Det övergripande syftet med denna studie var att ta reda på om de två radikala svenska arbetartidningarna förespråkade fysisk konflikt i sina texter. Därmed stod teorin om den svenska politiska kulturen i fokus. Genomgången av Söndagsbladets publikationer under perioden 1845-1849 visade att tidningen inte höll samma politiska linje under hela denna period eftersom svängningarna var väldigt tydliga. Tidningens påstådda socialistiska linje var inte så synlig under det första utgivningsåret 1845. Då fanns det många texter vars granskning visade att tidningens politiska linje inte skiljde sig så mycket från den liberala ideologin som exempelvis polisreformen eller en nationalistisk inställning till Karl XIV Johans ryssvänliga politik. Först under det andra utgivningsåret hittades texter där tidningen visade sin sympati för de fattiga arbetarna och började angripa de rika kapitalisterna. Då publicerades även en fiendelista där det tydlig framstod att kapitalisterna var tidningens fiender.²³⁴

Sedan gick det att läsa i nästan varje upplaga hur tidningen skildrade rika förtryckare samt konsekvenserna av deras handlingar. Samtidigt framställdes de fattiga arbetarna som offer som måste låta sig plundras för att kunna överleva. Vid enstaka fall nämndes även de rika som respekterade och behandlar de fattiga väl. Dock var dessa människor inte många. Med tanke på att de rika förtryckarna dominerade i tidningens texter kunde en vanlig läsare av denna tidning bli påverkad och därmed skaffa sig en uppfattning att nästan alla rika människor var onda och apatiska förtryckare som berikade sig genom att plundra andra människor. Denna bild som Söndagsbladet presenterade för sina läsare går att jämföra med Popkins studier av arbetartidningar i Lyon. Han påpekade att arbetartidningarna ville förena de olika arbetargrupperna men de var oförmögna att ge en korrekt bild av den sociala verkligheten. I den bild som presenterades fångades både journalister och deras läsare. Jag anser att Popkins slutsats om franska tidningar gäller även för Söndagsbladet eftersom denna studie visade sig att tidningens bild av den sociala verkligheten oftast kännetecknades av en väldigt fientlig inställning till den rika motparten.

När det gäller tidningen Folkets Röst blir det lättare att bekräfta påståenden från litteraturen att denna tidning var socialistisk redan från början. Det fanns ett antal artiklar där begreppet socialism togs upp och dess betydelse förklarades för läsarna. I dessa texter visade tidningen öppet sin sympati för de socialistiska idéerna. Vid ett tillfälle togs även begreppet socialdemokrati upp. En märklig skillnad jämfört med

---

²³⁴ Söndagsbladet 23 augusti s,4

Söndagsbladet fanns i att innehållet i Folkets Röst präglades av antisemitiska texter och kommentarer som går att hitta i nästan varje upplaga.

Därmed är det relevant att reflektera över den bild av Franz Sjöberg som finns i litteraturen och som verkar vara något förskönad. Visserligen finns det inte mycket information om honom men många historiker och författare som behandlade den tidiga svenska socialismen glömde att nämna i sina böcker att han var en antisemitist. Exempelvis förklarade Kurt Bäckström i boken *Arbetarrörelsen i Sverige* Folkets Rösts snabba framgångar med att det inte funnits någon annan tidning som gav en väldigt initierad bild av arbetarnas liv och samtidigt var det ofta skildrat av arbetarna själva. Endast Nordmark nämnde i sin studie *Den svenska pressens historia* Sjöbergs antisemitism som en möjlig förklaring till tidningens snabba framgångar.

Jag tror att förklaringen till att Franz Sjöberg intog den antisemitiska argumentationslinje i Folkets Röst kan ligga i att han kanske inte vågade använda sig av samma argumentation som fanns i Söndagsbladet innan marsrevolten bröt ut. Det är möjligt att han kanske var tvungen att hitta en ny strategi efter det misslyckande marsrevolten och denna nya strategi blev antisemitism. Att han samtidigt valde att lägga fokus på att skildra kapitalismens konsekvenser i andra länder går också att uppfatta på samma sätt.

Denna studie visade att bägge tidningar hade dolda åsikter i flera frågor som exempelvis allmän rösträtt. Därmed blir det relevant att reflektera över varför bägge tidningar undvek att öppet uttala sig i denna fråga. Här måste man också fråga sig om de vågade göra detta. Det verkar vara så att Aftonbladet gjorde det med tanke på att Söndagsbladet vid ett tillfälle påpekade att Hierta tänkte lura arbetarklassen på rösträtt.²³⁵ Personligen anser jag att det är mycket möjligt att de två redaktörerna Edward och Franz Sjöberg var väldigt medvetna om liberalernas materiella resurser samt att landet numerärt dominerades av bönderna. Det allmänna valet i Frankrike som ordnades efter februarirevolution visade att den franske revolutionären Louis Blanc förlorade och därmed var de två kanske medvetna att svenska socialister inte hade någon chans vid denna tid.

Analysen av alla tre aspekter i svenska tidningar visade att det fanns stora likheter med deras franska motsvarighet, särskilt när det gäller våld och heder. Angående likheter i den romantiska aspekten blev det dock lite svårare på grund av att det inte

---

²³⁵ Mrkalj 2008, s.39

fanns många upprorsledare i Sveriges historia. Den enda texten som hittades i detta sammanhang visade att Folkets Röst hade en dolt avsikt med att förklara Engelbrekt till en martyr. Därför återstår det endast att spekulera kring detta. Jag tror att Folkets Röst kunde ha användning av Engelbrekt som martyr i flera möjliga syften. Det första är givetvis en revolution på grund av tidpunkten då texten publicerades. Det andra kunde gälla kampen mot judarna med tanke på den antisemitiska inställningen som präglade tidningen. Det tredje alternativet är nationalism och skandinavism som var väldigt aktuellt under denna tid. I bägge tidningar hittades texter där Ryssland framställdes som en gemensam fiende till alla tre nordiska rikena. Det är också intressant att påpeka att det utkämpades ett krig mellan Danmark och Preussen under denna tid. Sverige hade också mobiliserat och skickat sina styrkor, dock utan att delta i några strider.

Jag anser att denna studie visade tillräckligt mycket för att kunna fastställa att bägge tidningar hetsade upp folket till fysisk protest mot den rika motparten. Det framgår också att de hade en likadan syn på staten som de franska montagnardisterna. Det påpekades att det inte fanns någon rättvisa eftersom domstolväsendet, liksom andra statliga institutioner kontrollerades av de rika förtryckarna. När det gäller Söndagsbladet, tror jag att denna tidning förespråkade fysisk konflikt under en tvåårsperiod, från år 1846 fram till marsrevolten 1848. Under denna period förde Söndagsbladet en intensiv fientlig kampanj och det hittades inga exempel som tydde på att denna tidning förespråkade konsensus, utan många texter inriktades på att vanhedra de rika, att framställa dem som brottslingar som berikade sig med olagliga medel samt att skildra förtryckets konsekvenser på ett sådant sätt som skulle framkalla läsarens reaktion. Efter marsrevolten blev svängningen tydlig och då gick det att uppfatta att tidningen började förespråka konsensus.

När det gäller Folkets Röst, som grundades ett år efter marsrevolten, visade det sig att även denna tidning hade en fientlig inställning till den rika motparten. Ibland gick de betydligt längre i argumentationen än Söndagsbladet. Å andra sidan fanns det uttalandet som anger att tidningen förespråkade någon form av konsensus samtidigt som förtrycket skildrades i deras texter. Det blir dock svårt att avgöra om det var deras uppriktiga avsikter. Jag tror att denna tidnings öppna uppmaningar till fysisk konflikt begränsades endast till en viss del av den rika motparten, nämligen de som tillhörde den judiska minoriteten.

12. Sammanfattning

Denna studie är en fortsättning på min tidigare studie och den syftar till att ta reda på om de två radikala arbetartidningarna som existerade kring revolutionsåret 1848 förespråkade fysisk konflikt. Jeremy Popkins forskning kring motsvarande förhållandena i Frankrike visade att massmedierna i högsta grad hade varit delaktiga i skapandet av de omständigheter som ledde till våldsamheter i Frankrike under perioden 1830-1848. Denna slutsats används som en hypotes att även Stockholms massmedier kunde därmed skapat omständigheter som ledde till marsrevolten i Stockholm 1848. Min tidigare forskning visade att Söndagsbladet, dagarna innan marsrevolten i Stockholm 1848 välkomnade revolutionen i Frankrike samt dess spridning över kontinenten. Den andra tidningen Folkets Röst valdes som en komplettering eftersom den hade en direkt anknytning till Söndagsbladet.

Jill Harsin som studerade de franska radikala arbetarrörelserna påpekade att dessa kännetecknades av tre primära aspekter: våld, heder och romantik. Dessa tre aspekter används till att skapa frågeställningar. Som en motvikt till Harsin forskning användes teorin om den svenska politiska stabiliteten som kan uppfattas på två olika sätt: konsensus respektive konflikt. Denna teori används som en kärna till min studie.

Textanalysen av källmaterialet visade att det går att urskilja tre olika förhållanden mellan de rika och de fattiga i tidningstexter. Det första förhållandet kännetecknades av att den rike förtryckte den fattige medan det andra, som förekom väldigt sällsynt kännetecknades av en ömsesidig respekt. I det tredje tillhörde den rike judendomen och framställdes som en fiende i dubbel bemärkelse, både på grund av etnicitet och förmögenhet.

Analysen av aspekten våld visade att det finns öppna uppmuntringar till våldsutövning mot vissa personer som tidningar uppfattade som deras fiender. Analysen av aspekten heder visade att de två tidningarna var positiva till de beteenden som kännetecknade de franska radikalerna. Analysen av den romantiska aspekten visade att Folkets Röst använde sig av en hjälte från forna tider, nämligen upprorsledaren Engelbrekt Engelbrektsson. Tidningen förklarade honom till en martyr, dock framgår det inte till vilket syfte.

13. Käll- och litteraturförteckning

13.1. Tryckta källor

Folkets Röst 1849- 1850

Söndagsbladet 1845- 1849

13.2. Internetkällor

Encyclopedia Britannica:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/390416/Montagnard>

Nordisk familjebok: <http://runeberg.org/nfbl/0326.html>

Svenskt Biografiskt Lexikon, Knut Bosson:

<http://www.nad.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=8782>

13.3. Litteratur

Andersson, Lars (2003). *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen*. Stockholm: Liber.

Berglund, Mats (2009). *Massans röst: upplopp och gatubråk i Stockholm 1719-1848*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009.

Blomqvist, Håkan (2006). *Nation, ras och civilisation i svensk arbetarrörelse före nazismen*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2006.

Boberg, Stig (1989): *Carl XIV Johan och tryckfriheten 1810-1844*. Göteborg: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

Bäckström, Knut (1971). *Arbetarrörelsen i Sverige. Bok 1, Den svenska arbetarrörelsens uppkomst och förening med socialismen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Carlson Sten & Rosen Jerker (1968): *Den svenska historien 8, Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*. Stockholm: Bonniers.

Fredriksson, Gunnar (red.) (1980). *Aftonbladet: en svensk historia*. Stockholm: Tiden.

- Harsin, Jill (2002). *Barricades: the war of the streets in revolutionary Paris, 1830-1848*. 1st ed. New York: Palgrave.
- Hellstenius, Mats (2008). *Skjutande borgerliga revolutionärer: skarpskytterörelsen och 1800-talets liberala moderniseringsprojekt*. Diss. Malmö: Malmö högskola, 2008.
- Hobsbawm, Eric J. (1981). *Kapitalets tidsålder*. Stockholm: Tiden.
- Hobsbawm, Eric J. (1979). *Revolutionens tidsålder*. Stockholm: Tiden.
- Höjer, Torvald (1939-1960). *Carl XIV Johan. Kungatiden*. Stockholm: Norstedt.
- Jacobson Magnus (2006): *Marsrevolten 1848*. Lund: Historiska media.
- Lagerqvist, Lars (2005). *Karl XIV Johan: en fransman i Norden*. Stockholm: Prisma.
- Landelius, Carl (1936). *1840-1850-talets bildningscirklar och arbetareföreningar i Sverige*. 1. Stockholm.
- Landelius, Carl (1936). *1840-1850-talets bildningscirklar och arbetareföreningar i Sverige*. 2. Stockholm.
- Linde, Martin (2000). *Statsmakt och bondemotstånd: allmoge och överhet under stora nordiska kriget = State power and peasant resistance : the Swedish peasants and the absolute state during the Great Northern War*. Diss. Uppsala Universitet, 2000.
- Lindkvist, Thomas (red.) (1996). *Metodövningar i historia: historisk teori, metod och källkritik*. 2. Lund: Studentlitteratur.
- Lindkvist, Thomas & Sjöberg, Maria (2003). *Det svenska samhället 800-1720: klerkernas och adelns tid*. Lund: Studentlitteratur.
- Lönnroth Ami & Mattsson Per Erik (1996): *Tidningskungen Lars Johan Hierta – den förste moderne svensken*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Mrkalj Ernest (2008). *Revolutionerna 1848: Paris och Stockholm betraktade ur liberalt respektive socialistisk perspektiv*. C- Uppsats; Högskolan i Gävle.
- Norborg, Lars-Arne (1968). *Källor till Sveriges historia*. Lund: Gleerup.
- Norborg, Lars-Arne (1995). *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen: svensk samhällsutveckling 1809-1996*. 4. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Nordmark, Dag & Petersson, Birgit (red.) (2001). *Den svenska pressens historia 2, Åren då allting hände (1830-1897)*. Stockholm: Ekerlid.
- Popkin, Jeremy D. (2002). *Press, revolution and social identities in France, 1830-1835*. University Park, Pennsylvania State University Press.
- Perényi, János (1979). *Revolutionsuppfattningens anatomi: 1848 års revolutioner i svensk debatt*. Diss. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Ragnerstam, Bunny (1986). *Arbetare i rörelse: historisk krönika. Bd 1*. Stockholm: Gidlund i samarbete med Arbetarnas kulturhistoriska sällskap.
- Söderberg, Tom (1955). *Hantverkarna i brytningstid: 1820-1870*. Stockholm.
- Söderhjelm, Alma & Palmstierna, Carl-Fredrik (1944). *Oscar I*. Stockholm: Bonnier.
- Österberg, Eva (1993). *Vardagens sträva samförstånd: bondepolitik i den svenska modellen från vasatid till frihetstid. Svensk historia underifrån / redaktion: Gunnar Broberg, Ulla Wikander, Klas Åmark. [1]. S. 126-146*.
- Waller, Sture M. (2001). *Den svenska pressens upplagor 1824-1872*. Göteborg: NORDICOM-Sverige.